

Željko Brdal • Margita Madunić Kaniški • Toni Rajković

KLIO 6

radna bilježnica za povijest
u šestom razredu osnovne škole

Izdavač

Školska knjiga, d. d.
Zagreb, Masarykova 28

Za izdavača

dr. sc. Ante Žužul

Direktorica školskog programa

Matilda Bulić, prof.

Glavna urednica

Jelena Lončarić

Urednici

dr. sc. Deniver Vukelić
Sonja Miličević Vukelić, prof.

Kreativna direktorica

Ana Marija Žužul

Art direktorica

Tea Pavić

Recenzentica

Magdalena Želimorski, prof.

Naslovnicu opremili

Ivan Stanišić, Lana Grahek

Dizajn

Lana Grahek

Fotografije

Piktoteka Školske knjige
Slike korištene pod licencom Wikimedia Commons
Slike korištene pod licencom Shutterstock
Slike korištene pod licencom Gettyimages

Ilustracije

Ivan Stanišić

Zemljovid

Tomislav Kaniški

Agencija za odgoj i obrazovanje odobrila je uporabu ovog dodatnog obrazovnog materijala odlukom:

KLASA: 602-09/19-01/0314

URBROJ: 561-07/15-19-2

Zagreb, 16. rujna 2019.

© ŠKOLSKA KNJIGA, d. d., Zagreb, 2020.

Nijedan dio ovog dodatnog obrazovnog materijala ne smije se umnožavati, fotokopirati ni na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova pisanog dopuštenja.

ŽELJKO BRDAL • MARGITA MADUNIĆ KANIŠKI • TONI RAJKOVIĆ

KLIO 6

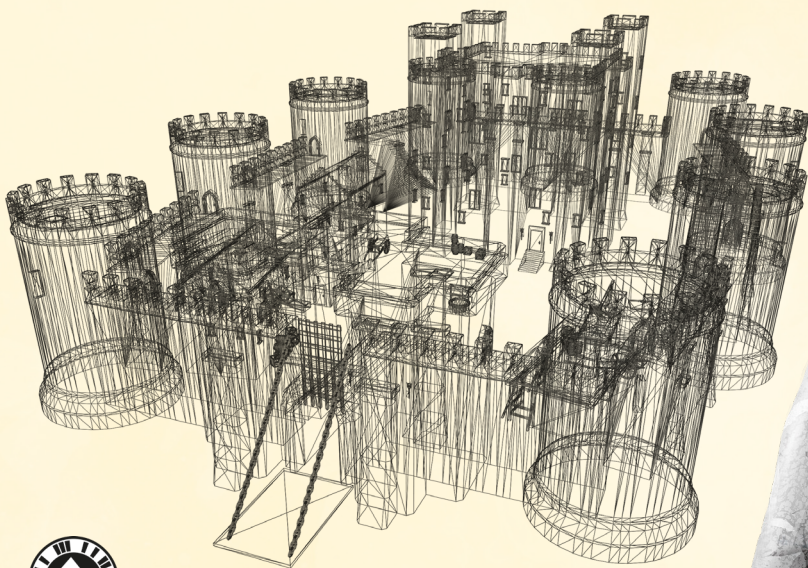
**radna bilježnica za povijest
u šestom razredu osnovne škole**

2. izdanje

Zagreb, 2021.

 školska knjiga

SREDNJI VIJEK

Srednjovjekovne utvrde i dvorci jedno su od najvažnijih obilježja srednjega vijeka. Uključite aplikaciju e-sfera i pogledajte ovu utvrdu sa svih strana i od čega se sve sastoji.

DOBA VELIKIH MIGRACIJA I RANOSREDNJOVJEKOVNA EUROPA

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

1. Na slijepoj karti ucrtajte:

a) granice Istočnoga i Zapadnoga Rimskog Carstva

b) smjer kretanja Huna.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA****2. Koji su germanski narodi stvorili svoje države na tlu nekadašnje Galije?**

Franci

3. Kako se zvao posljednji zapadnorimski car? Zašto smatramo njegovo svrgnuće važnim za povijest?

Romul Augustul. Zato što označava prekidanje tradicije zapadnih rimskih careva i utjecaja Zapadnog Rimskog Carstva.

4. Koji je grad bio najviše na udaru germanskih plemena? Što mislite, zašto?

Rim. Zato što je bio najznačajniji grad stoljećima i simbol moći. Također je bio i bogat i velik grad.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****5. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.**

„Teodorik (Teoderik, s pridjevkom Flavije, nazvan Veliki, latinski Flavius Theodericus, Theudericus), ostrogotski kralj (? Panonija, oko 454 – Ravenna, 30. VIII. 526).

Sin ostrogotskoga kralja Teudimira. Proboravio deset godina (vjerojatno 461 – 470) kao taoc na dvoru istočnorimskoga cara Leona I. Vrativši se ocu, bio je proglašen kraljem 471., nakon čega je preuzeo vlast na prostoru današnje Slavonije i Srijema. Zajedno s ocem 473. iz Panonije je prešao u Ilirik, gdje su Ostrogoti izborili položaj saveznika te se naselili u Makedoniji. Nakon očeve smrti preuzeo je vodstvo Ostrogota i poveo ih u Drugu Meziju Moesia Inferior ili Secunda). Pomogavši caru Zenonu protiv uzurpatora Baziliska, postao je patricij i dvorski vojskovođa (476). Godine 478. bio je smijenjen, a 479 – 482. sudjelovao je u ratovima protiv Carstva. Od 483. ponovno je bio dvorski vojskovođa, a od 484., kao jedini barbarski kralj, redoviti konzul. Godine 486 – 488. ponovno je bio u ratu s Carstvom. U dogovoru sa Zenonom krenuo je u ljeto 488. s Ostrogotima u Italiju, sa zadaćom da svrgne Odoakra. Nakon tri i pol godine promjenljivih uspjeha u borbama uklonio je Odoakra i uspostavio Ostrogotsko Kraljevstvo u Italiji, koje je obuhvaćalo i južni Norik, jugoistočnu Galiju, Dalmaciju i južnu Panoniju. Carstvo mu je vladarski položaj priznalo 497. Kao skrbnik nećaka Amalarika upravljao je 507 – 526. i vizigotskom državom. Vojnim pohodima i diplomacijom, osobito

ženidbenim vezama, osigurao je prvenstvo među germanskim vladarima u Zapadnoj Europi, ali je njegov sustav saveza na kraju doživio slom. Nastojao je održavati dobre odnose s rimskim stanovništvom, italo-rimskom aristokracijom i rimskom Crkvom. Poticao je gospodarstvo i gradnju, od čega je osobitu korist kao prijestolnica imala Ravenna. Ondje je i pokopan u vlastitoj grobnici. U germansku je legendu ušao pod imenom Dietrich von Bern. Naslijedio ga je unuk Atalarik.”

(Teodorik, *Hrvatska enciklopedija*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=60844>)

a) Gdje je Teodorik stvorio kraljevstvo Ostrogota?

U Italiji.

b) Koji se car koristio Teodorikovim kraljevstvom za pokušaj obnove Zapadnoga Rimskog Carstva?

Car Zenon.

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

6. Popunite tablicu.

NAČIN ŽIVOTA HRVATA I STAROSJEDILACA		
	Hrvati	Starosjedioci
Jezik	staroslavenski jezik	romanski jezik
Mjesto stanovanja	sela	gradovi

SREDNJOVJEKOVNO DRUŠTVO – SELJAK, PLEMIĆ I GRAĐANIN

POVIJESNI KONCEPT VRIJEME I PROSTOR

1. Kada je i u kojoj državi nastao feudalizam?

Feudalizam je nastao u ranome srednjem vijeku u Franačkoj.

2. Na kojem se kontinentu proširio feudalizam kao društveno uređenje?

Proširio se Europom.

3. Je li se feudalizam proširio na druge kontinente ili se zadržao isključivo u Europi?

Većan je uglavnom za europski kontinent.

POVIJESNI KONCEPT UZROCI I POSLJEDICE

4. Navedite uzroke koji su doveli do nestajanja slobodnih seljaka.

Mnogobrojne pljačkaške provale i međusobni sukobi pojedinih vojnih vođa.

5. Objasnite dva načina na koji su nestajali slobodni seljaci te kako je to nestajanje utjecalo na broj kmetova u feudalnom društvu.

1. Dodjeljivanje seoskih općina sa strane.

2. Traženje zaštite od najbližeg vojnog vođe.

6. Navedite razloge nastanka odnosa senior – vazal.

1. Potreba slabijih da nađu zaštitnika.

2. Želja jaćih da slabe učine ovisnima o sebi.

7. Kako je dodjela feuda vazalu od seniora utjecala na veličinu feuda samog seniora? Kako je to utjecalo na njegovu moć te kako se on nastojao zaštititi?

Podjelom feuda vazalima smanjivao se seniorov feud, ali je jačao svoj položaj.

Da bi se dodatno zaštitio, polagao je prisegu jačem senioru te tako i sam postajao vazalom.

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

8. Usporedite i objasnite promjene koje su nastajale u vlasništvu nad zemljom i obrađivačima zemljišnog posjeda u:

a) robovlasničkom društvu (Rimsko Carstvo)

Individualni odgovor.

b) rodovsko-plemenskom društvu (seoba naroda)

Individualni odgovor.

c) feudalnom društvu (Franačka).

Individualni odgovor.

POVIJESNI KONCEPT
USPOREDBA I SUČELJAVANJE

9. Nacrtajte srednjovjekovno selo i na slici označite njegove glavne dijelove.

Individualni odgovor.

10. Usporedite međuodnose na ilustraciji te odgovorite na sljedeća pitanja.

a) Tko je u feudalnom društvu bio jedini istinski senior?

Kralj / vladar

b) Kako je dodjeljivanje feuda utjecalo na snagu i moć seniora?

Senior je skupljao pristaše i jačao svoj

položaj.

c) Je li jedan feudalac mogao istodobno biti vazal dvama seniorima? Objasnite svoj odgovor.

Mogao je. Bio je vazal svome prvome

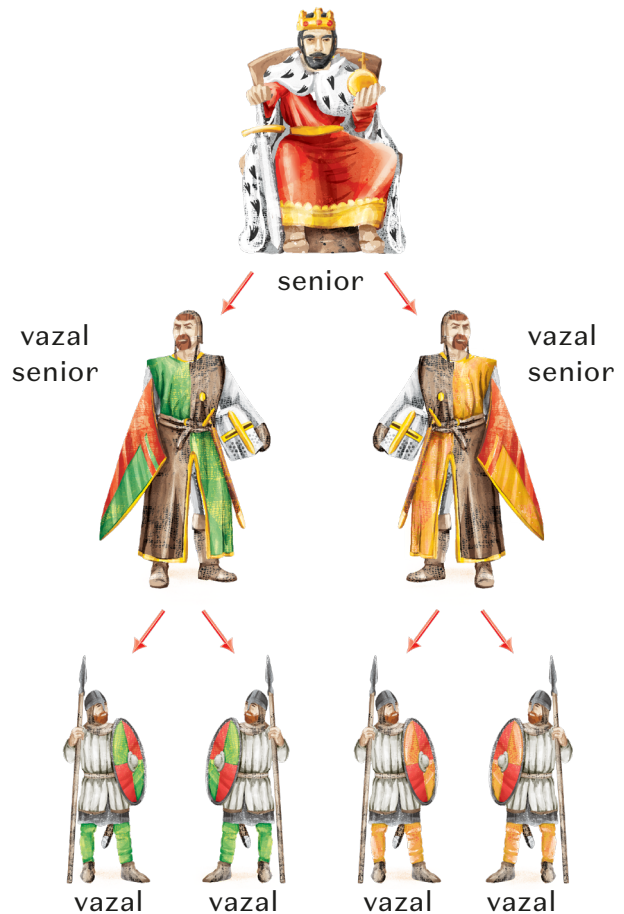
senioru, ali istovremeno i vazal

seniorovog seniora, bio on viši plemić

ili kralj.

d) Što biste radije bili, senior ili vazal? Objasnite svoj odgovor.

Individualni odgovor.

11. Navedite u čemu su sličnosti, a u čemu razlike između srednjovjekovnog sela i sela danas.**SLIČNOSTI**

Individualni odgovor.

RAZLIKE

Individualni odgovor.

12. Opišite izgled kuća u srednjovjekovnom selu. Po čemu se razlikuju od današnjih kuća?

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****13. Pročitajte opis viteškog turnira iz XIII. stoljeća i odgovorite na sljedeća pitanja.**

„Kad je u ponedjeljak izašlo sunce, održana je misa. Tada se po ulicama natisnula gomila slugu; glasno je odjekivao zvuk flauta, rogova i bubnjeva, jasno se razlijegao zov glasnika kroz grad: „Izadite, plemeniti vitezovi, izadite radosno i hrabro, gledat će vas glasnici gospođa! Izadite veselo na bojište gdje nagrada čeka one koji se natječu za ljubav!” Uz glasni topot izjahali smo iz grada. Svaki je vođa poticao svoje da se hrabro drže (...) Po-lje je sjalo od blistavih zastava, od svjetlucavih, šarenih kopanja i od ukrasa na šljemovi-ma (...) Borci su navalili jedni na druge. Mnogi konj je ostrugom potjeran, a pri sudaru vidio si gdje pada i konj i junak. Lomila su se koplja i štitovi. Ovdje su koljena udarala da su naotekla, tamo je bilo kvrga i rana, a poneki su udovi iščašeni. Mnogi bi se vitez sada rado povukao iz okršaja (...) Mnogi je (vitez) pretrpio i nezgodu u borbi; mnogi su vitezovi bili zarobljeni, a preko stotine izgubilo je svoje konje (...) Tek navečer završio je turnir. Skinuli smo šljemove i vratili se u grad, ponegdje je bila priređena lijepa kupka. Sad su se vitezovi kupali (...) Sutradan su oni koji su poraženi (...) morali poći k Židovima da za velike zaloge dobiju novac da bi se otkupili.”

a) O čemu govori tekst?

O viteškom turniru.

b) Je li autor teksta sam sudjelovao na turniru? Po čemu ste to zaključili?

Da. Na pojedinim mjestima u tekstu piše u prvom licu množine, „izjahali smo”,

„skinuli smo.”

c) Tko sudjeluje na viteškom turniru?

Vitezovi sa svojim konjima.

d) Može li na turniru sudjelovati obrtnik poput postolara? Zašto?

Ne. na turniru su mogli sudjelovati samo vitezovi iznimnih ratničkih sposobnosti.

e) Koja je svrha održavanja viteškog turnira?

Služio je kao vježba za rat.

f) Što bi vas motiviralo da sudjelujete na viteškom turniru?

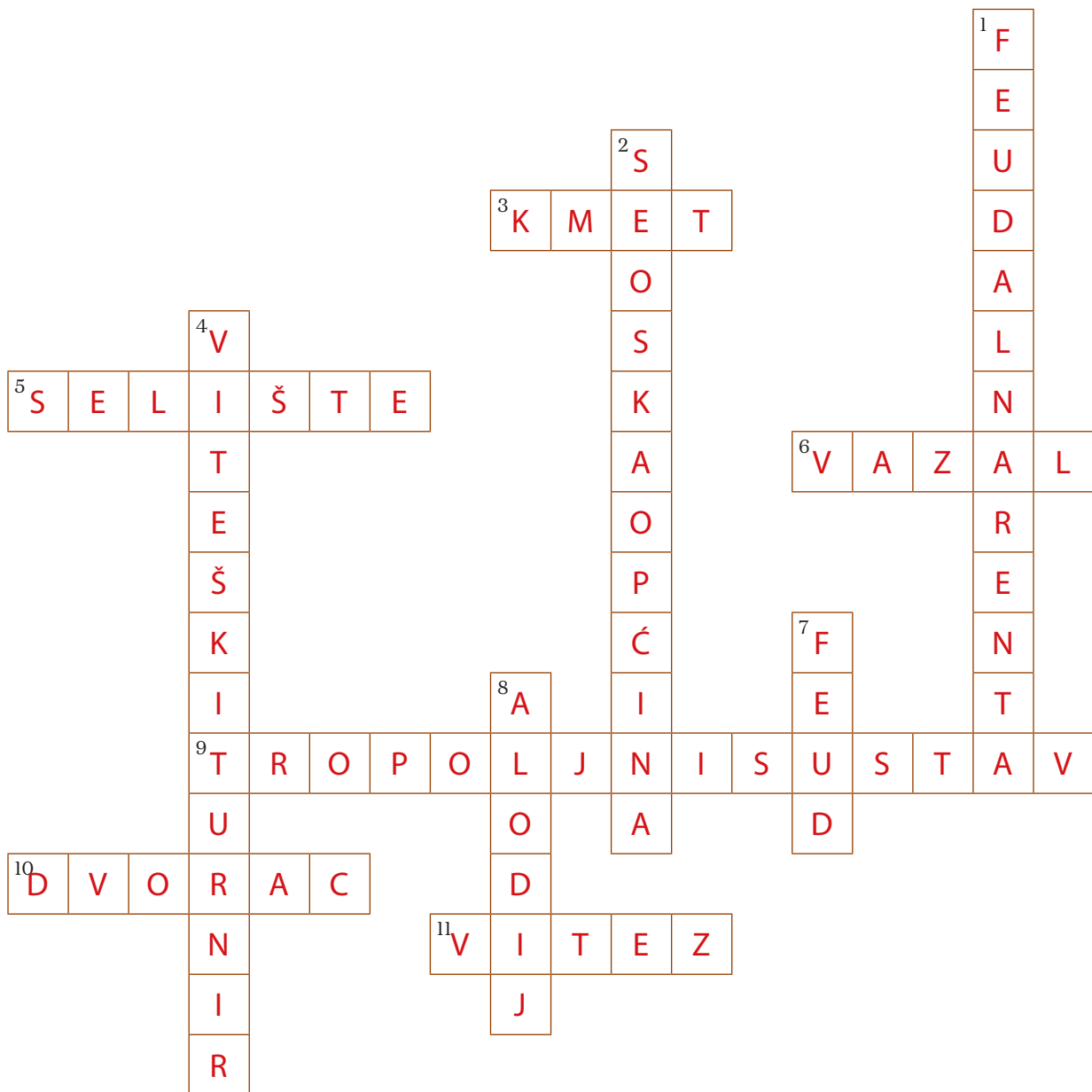
Individualni odgovor.

g) Postoje li danas slični turniri ili natjecanja?

Postoje na različitim događanjima oživljene povijesti, srednjovjekovnim turnirima i festivalima.

14. Riješite križaljku.

Vodoravno

3. srednjovjekovni neslobodni seljak koji je prisiljen živjeti na zemlji svog feudalnog gospodara i davati mu feudalnu rentu
5. dio feudalnog posjeda na kojem žive kmetovi
6. manji feudalac koji od seniora prima feud u zamjenu za vojnu ili neku drugu službu
9. sustav izmjene upotrebe oranica po kojem svake godine na ugaru (mirovanju) ostaje druga trećina oranica
10. utvrda od kamena u kojoj živi feudalac
11. ime za vojnika koji je slijedio plemića ili ime za plemića koji je slijedio kralja u vojni pohod

Okomito

1. obveze kmetova prema feudalcu
2. zajednica seljačkih obitelji koje žive u jednom ili više sela i imaju zajedničko vlasništvo nad šumama i pašnjacima
4. borilačka igra u kojoj se sukobljavaju najčešće konjanici koristeći se pravim ili drvenim oružjem; cilj je igre vježba i priprema za pravi sukob, ali i dokazivanje društvenog položaja upotrebom bogate opreme
7. naziv za posjed u feudalnom društvu
8. dio feudalnog posjeda na kojem živi feudalac

15. Nacrtajte srednjovjekovnog viteza i navedite glavne dijelove njegove opreme.

Individualni odgovor.

16. Koje su prednosti, a koji nedostaci viteške opreme?**PREDNOSTI**

Mogući odgovori: pruža zaštitu, straši neprijatelja.

NEDOSTATCI

Mogući odgovori: teška je, vrlo nezgrapna za korištenje.

17. Pronađite barem dvije sličnosti u opremi srednjovjekovnog viteza i današnjeg vojnika.

Nosi zaštitnu kacigu i neku vrstu oklopa na tijelu.

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

18. Usporedite uvjete i način života građana u srednjem vijeku sa životom građana danas u nekoliko kratkih rečenica.

Individualni odgovor.

19. Kako je izgledao radni dan kmetova?

Kmetovi su obrađivali zemlju feudalaca ili su, po potrebi, radili i neke druge poslove.

20. Kako je izgledao radni dan bogatog plemića?

Plemići su, osim u vrijeme rata, dane provodili na sastancima, u lovu i na zabavama.

21. U čemu se njihovi životi razlikuju?

Individualni odgovor.

22. Usporedite način života žene plemića u feudalnom društvu i žene danas. Navedite dvije sličnosti i dvije razlike.

SLIČNOSTI

Individualni odgovor.

RAZLIKE

Individualni odgovor.

GOSPODARSTVO I TEHNOLOŠKI NAPREDAK U SREDNJEM VIJEKU

POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE

1. Kako je upotreba tropoljnog sustava zemljoradnje utjecala na poljoprivrednu proizvodnju?

Takav sustav omogućio je povećanje obradivih površina, a samim time i povećanje poljoprivredne proizvodnje.

2. Što je omogućila upotreba vjetrenjača i vodenica u preradi žitarica?

Omogućila je bržu i veću preradu hrane.

3. Navedite koje su promjene utjecale na povećanje broja stanovnika u Europi.

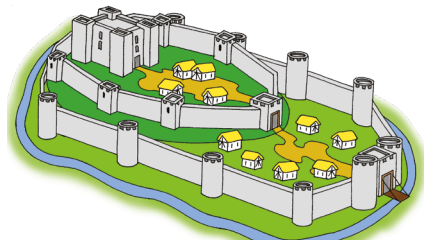
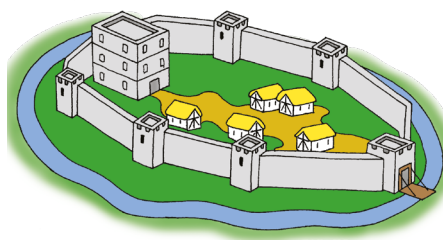
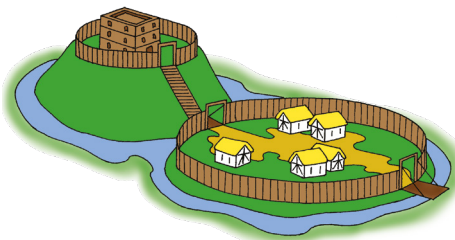
Napredak u poljoprivrednoj proizvodnji, smanjenje broja ratova i osnivanje novih naselja / dvoraca.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE****4. Objasnite zbog čega su se utvrde i dvorci gradili na uzvisinama.**

Zbog lakše obrane.

5. Zašto je u gradnji utvrda i dvoraca drvo zamijenjeno kamenom?

Jer je kamen puno čvršći i otporniji materijal od drveta.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA****6. Navedite uzroke koji su doveli do prenamjene dvorca kao obrambene utvrde u mjesto za stanovanje bogatih.**

Dvorci su se bitno povećavali, dom vlasnika dvorca više nije bio kula,

već su to postale i ostale prostorije, a promijenio se način ratovanja

(opsade su zamijenjene sukobima na otvorenom polju).

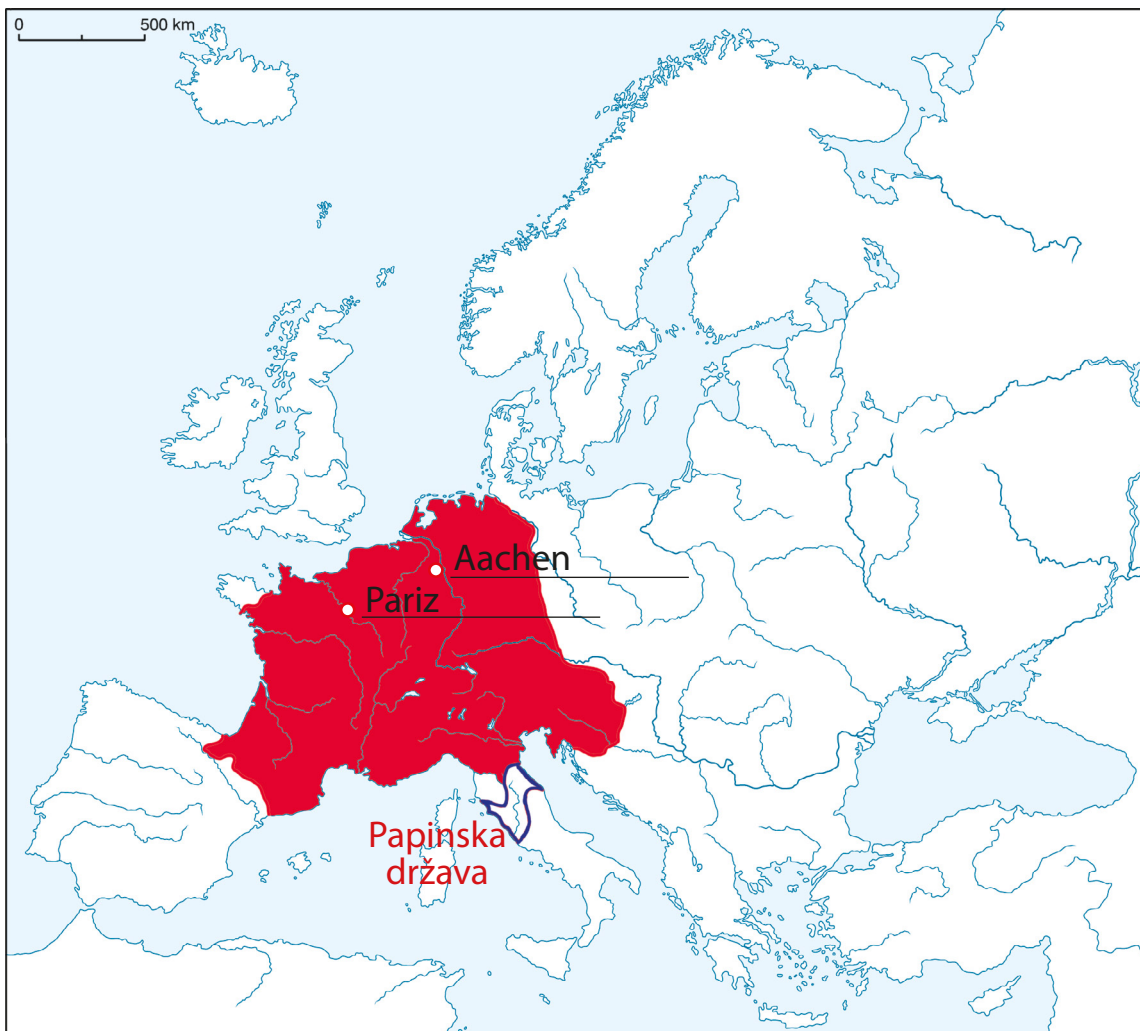
FRANCI, ARAPI, BIZANTSKO CARSTVO I MLETAČKA REPUBLIKA

FRANAČKA

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

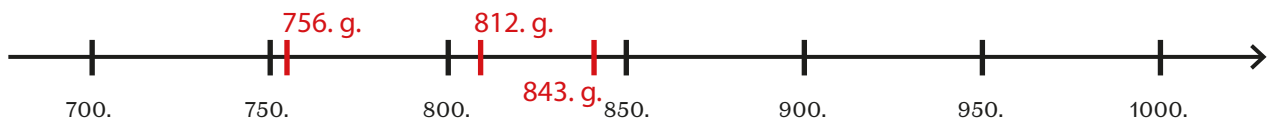
1. Na sljepoj karti:

- a) crvenom bojom označite područje Franačke
- b) na ravnu crtu upišite ime prijestolnice Klodviga Merovinga
- c) na ravnu crtu upišite ime prijestolnice Franačke za Karla Velikoga
- d) označite Papinsku Državu.

2. Na prazne crte upišite godine važne za Franačku, a potom ih unesite na crtu vremena.

756. g. osnutak Papinske Države
 800. g. krunjenje Karla Velikoga za cara
 812. g. Mir u Aachenu
 843. g. Mir u Verdunu

3. Kroz koja se dva stoljeća protegnula vladavina Karla Velikoga?

Kroz 8. i 9. stoljeće.

POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE

4. Popunite tablicu.

FRANAČKO-BIZANTSKI RAT		
Uzrok	Povod	Posljedice
Usmjerenost bizantskih vladara carigradskom patrijarhu kao crkvenom poglavaru	Krunjenje Karla Velikog za cara Rimskog carstva	Utvrđena je granica između ova dva carstva
		Bizantu je priznata vlast nad Venecijom

5. Zašto je papa podržavao vladavinu Karla Velikoga?

Jer je Karlo iskazivao poštovanje prema Crkvi te je širio kršćanstvo.

6. Koje su posljedice na današnje hrvatske prostore imale odredbe mira u Aachenu?

Bizantu je priznata vlast u dalmatinskim gradovima i otocima, a Franačkoj su pripale Istra, Primorska i Panonska Hrvatska.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**

7. Koje je promjene u Franačkoj donijela vladavina Karla Velikoga? Jesu li te promjene značile napredak ili nazadovanje Franačke? Objasnite svoje odgovore.

Individualni odgovor.

8. Kako je Karlo Veliki utjecao na širenje kršćanstva?

Karlo je istodobno sa širenjem franačke vlasti širio kršćanstvo na pokorene narode.

9. Što se dogodilo s Franačkom nakon smrti Karla Velikoga? Objasnite zašto je tada oslabila moć franačke države.

Franačka je podijeljena na tri dijela. Moć franačke države je oslabila jer ona više nije bila jedinstvena.

10. Ako pravilno riješite rebus, dobit ćete ime jednoga franačkog vladara.

3 = R

1 = L

1 = L

~~KAR~~ ~~SOVE~~ ~~MIKI~~
R L L

To je K A R L O V E L I K I.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**

11. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

„Godine 800., u Bazilici svetog Petra, na svršetku božićne mise, Leon III. je usred klicanja puka prišao franačkom kralju, položio mu krunu na glavu, pozdravio ga kao cara i zatim se bacio na koljena pred njim iskazavši mu ‚božansku‘ počast prema bizantskom ceremonijalu. Odlučni korak bio je učinjen. Rimsko je carstvo bilo obnovljeno, i to rukama Petrova nasljednika.

Karlo je pritom pokazao nešto zlovolje. Moralo mu se činiti čudnovatim što on, koji je došao u Rim samo da stiša jednu pobunu, te je još prije nekoliko dana zasjedao kao sudac između pape i gradskih mogućnika, carsku krunu prima iz ruku onoga, koga je smatrao svojim štićenikom. Godine 813. dao je u korist svoga sina Louisa promijeniti ceremonijal, koji ga je povrijedio: kruna je bila položena na oltar i Louis ju je sam postavio sebi na glavu, bez papine intervencije.”

(Henri Pirenne, *Povijest Europe*, Marijan tisak, Split, 2005., str. 22)

a) O čemu govori izvor?

O krunidbi Karla Velikog.

b) Tko je Leon III.?

Tadašnji papa.

c) Mislite li da je papa ceremoniju krunjenja za cara proveo u dogovoru s franačkim kraljem?

Individualni odgovor.

d) Kakvu je počast papa izrazio franačkom kralju nakon krunidbe?

Papa se bacio na koljena pred njim iskazavši mu „božansku” počast.

e) Koje je carstvo obnovljeno ovo krunidbom?

Rimsko Carstvo.

f) Što je Karlo Veliki promijenio u ceremoniji carskoga krunjenja svojeg sina i zašto?

Njegov sin je sam sebi postavio krunu na glavu. To je napravio zbog toga jer je papu smatrao svojim štićenikom.

12. Riješite križaljku.

Vodoravno

2. građevinski ukras oblikovan poput pletenice sastavljene od nekoliko vrpca
3. ranokršćanska građevina ili crkva
5. titula koju su nosili mnogobrojni europski vladari (žezlo, mač i kruna)
6. vjerska slika
8. teritorijalna jedinica u Bizantskom Carstvu s duždom na čelu; stari talijanski srebrni novac

Okomito

1. širenje grčke kulture i utjecaja
4. upravno-teritorijalna jedinica u Bizantu s vojnim zapovijednikom na čelu; od VII. st. temat
7. vrhovni poglavar Venecije

ARAPI

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

13. Služeći se povijesnom kartom u udžbeniku, riješite sljedeće zadatke na slijepoj karti.

- Obojite područja koja su osvojili Arapi.
- Na karti označite Meku, Medinu, Bagdad i Cordobu.
- Na koja su tri kontinenta Arapi proširili svoju vlast?

Na Aziju, Afriku i Europu.

14. Kronološki rednim brojem poredajte sljedeće događaje.

a) Bitka kod Poitiersa	3
b) početak arapske ere	1
c) arapsko osvajanje sjeverne Afrike	2
d) kršćanska rekonkvista	4

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

15. Zašto je Muhamed bio prisiljen napustiti Meku 622. godine? Pod kojim je nazivom poznat taj događaj?

Muhamed je sve arapske bogove i božanstva proglasio lažnima te je bio prisiljen napustiti Meku. To se zove Hidžra.

16. Navedite uzrok razjedinjenosti arapskih plemena prije pojave Muhameda.

Glavni uzrok razjedinjenosti bile su velike razlike po pitanju vjere između arapskih plemena.

17. Popunite tablicu.

Događaj	Uzrok	Posljedica
pojava islama	Muhamedovo djelovanje	ujedinjenje arapskih plemena
arapska osvajanja	sveti rat protiv nevjernika	širenje arapske države na tri kontinenta
kršćanska rekonkvista	slabljenje arapske moći	oslobođenje Pirenejskog poluotoka

18. Zašto su trgovci iz Meke priželjkivali da se plemena Arapa ujedine, vjerski i politički?

Zato što bi im to olakšalo bavljenje trgovinom te im ujedno omogućilo priliku za veću zaradu.

19. Prepoznajte temeljnu razliku u vjerskom životu Arapa prije i nakon pojave Muhameda.

Prije pojave Muhameda njihova su se vjerovanja znatno razlikovala, a nakon pojave Muhameda svi vjeruju u istoga boga.

20. Proučite zapovijedi i odgovorite kojoj svetoj knjizi pripada koja od njih.

„Ja sam Gospodin Bog tvoj i nemaj drugih bogova uz mene.”

Biblija

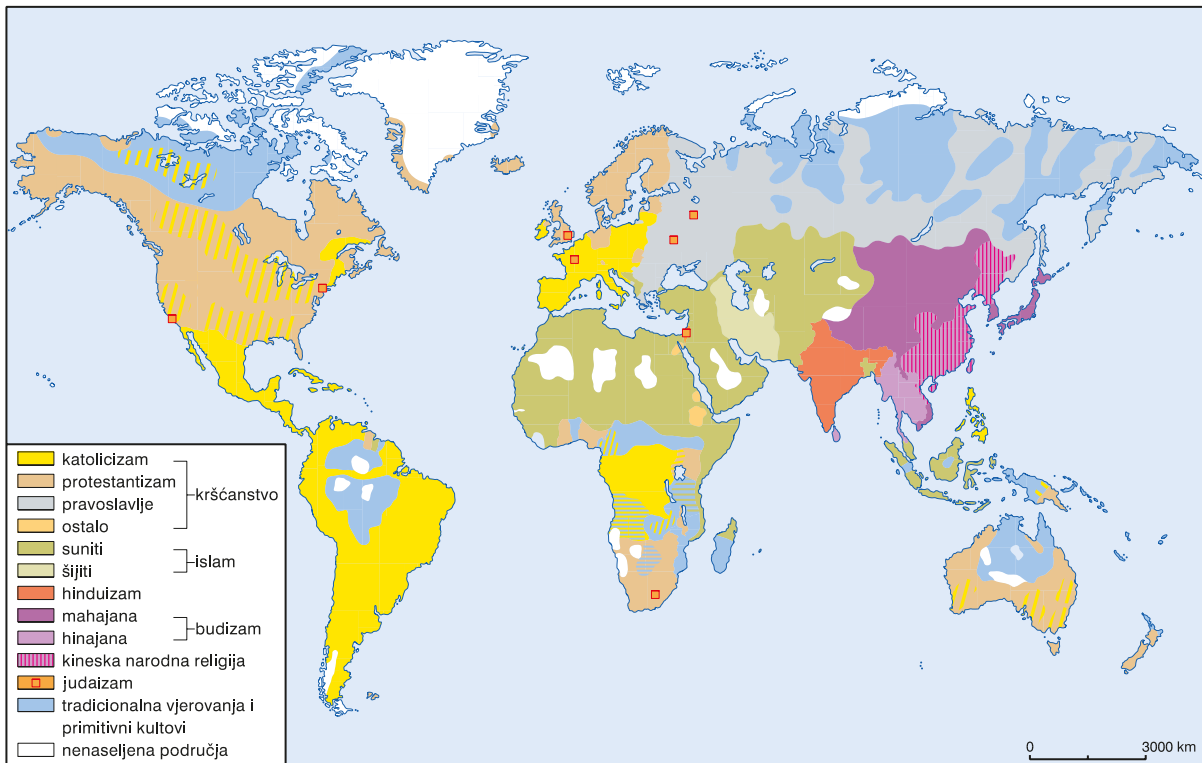
„Samo je jedan Bog Alah i Muhamed je njegov poslanik.”

Kur'an

21. Po čemu su slične ove dvije zapovijedi?

Obje pozivaju na vjernost sm jednom bogu.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**
22. Promotrite današnju religijsku kartu svijeta i:

a) napišite na koje se sve kontinente tijekom povijesti proširio islam

Azija, Afrika i Europa.

b) odgovorite zašto je islam danas zastupljen na ovim područjima.

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**
23. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

„Sveti simbol Hilal (polumjesec i zvijezda) simbol je islama. On podsjeća muslimane na to da imaju lunarni kalendar (kalendar koji se zasniva na kretanju mjeseca), da je Alah stvorio zvijezde. Hilal se pojavljuje na zastavama nekih muslimanskih zemalja, među kojima su Pakistan, Singapur i Turska.”

(Adams S., Brooks P., Farndon J., Fowler J., Ward B., *Ilustrirana enciklopedija, povijest svijeta*, Extrade, Rijeka, 2003., str. 180)

a) Koji su simboli islama?

Polumjesec i zvijezda.

b) Koje još države na zastavi imaju simbole islama?

Alžir, Azerbajdžan, Malezija...

c) Što ti simboli na zastavama govore o religiji u tim državama?

Ti simboli ukazuju da je islam religija većine stanovnika u tim državama.

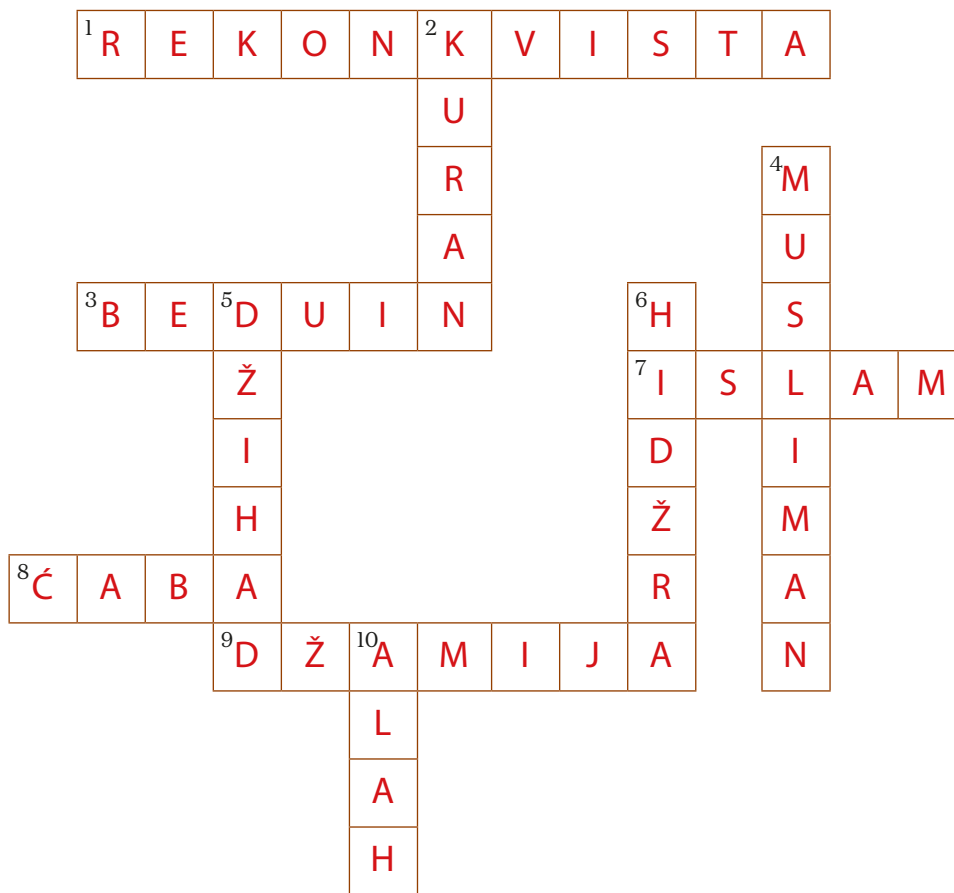
POVIJESNI KONCEPT
USPOREDBA I SUČELJAVANJE

24. Usporedite izgled džamije i kršćanske crkve. Koje razlike i koje sličnosti zamjećujete?

Individualni odgovor.

25. Riješite križaljku.

Vodoravno

1. ponovno osvajanje
3. arapski nomadski stočar
7. vjera u kojoj se štuje Alah, utemeljitelj vjere je Muhamed
8. muslimanski sveti kamen, nalazi se u Meki
9. građevina usmjerena prema Meki u kojoj se obavljaju muslimanski vjerski obredi

Okomito

2. muslimanska sveta knjiga
4. pripadnik islamske vjere
5. sveti rat
6. prelazak Muhameda iz Meke u Medinu 622. godine
10. Bog u islamu

BIZANTSKO CARSTVO

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

26. Na povijesnoj karti koja prikazuje Bizantsko Carstvo i njegovo okruŕje označite:

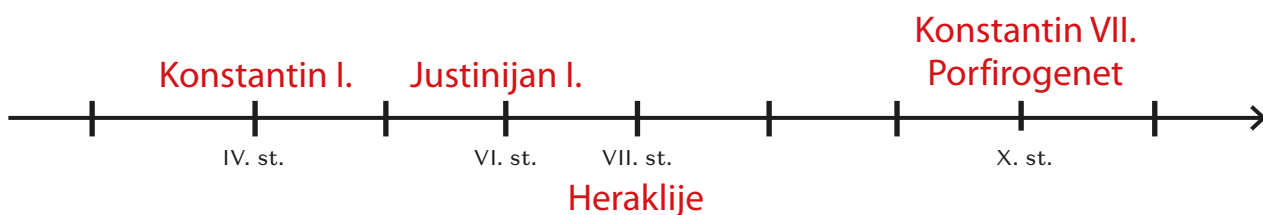

a) Konstantinopol

b) provinciju Dalmaciju

c) na strelice upišite imena naroda koji su napadali Bizantsko Carstvo: Avari, Slaveni, Perzijanci i Arapi.

27. Na crti vremena iznad stoljeća napišite imena careva Istočnoga Rimskog carstva: Konstantin I., Justinijan I., Heraklije i Konstantin VII. Porfirogenet.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

28. Koji je rimski car i zašto preselio prijestolnicu iz Rima?

Konstantin Veliki, radi lakšeg upravljanja i bolje obrane.

29. Što će potaknuti to preseljenje u smislu jedinstvenoga Rimskog Carstva?

Potaknut će podjelu Carstva.

30. Što je omogućilo Bizantskom Carstvu bogatstvo i moć?

Mnoštvo razvijenih gradova i napredak obrta i trgovine.

31. Kako je geografski položaj Konstantinopola utjecao na obrt i trgovinu?

Uvelike je utjecao na razvoj raznih obrta te jačanje trgovine u Konstantinopolu.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**

32. Pročitajte izvor i odgovorite na pitanja.

U djelu *O upravljanju carstvom* o seobi Hrvata piše bizantski car Konstantin VII. Porfirogenet, vladao je u prvoj polovici X. stoljeća.

„31. poglavlje. O Hrvatima i pokrajini u kojoj sada žive

„Da Hrvati koji sada žive u dijelovima Dalmacije potječu od nekrštenih Hrvata, nazvanih i ‚Bijeli‘, koji stanuju s onu stranu Turske, blizu Franačke, i graniče sa Slavenima, nekrštenim Srbima. Ime ‚Hrvati‘ znači na slavenskom narječju toliko kao ‚oni koji imaju mnogo zemlje‘. Ovi Hrvati bili su pribjegli romejskom caru Herakliju još prije nego što su prebjegli Srbi istome caru Herakliju, u doba kad su Avari oružjem protjerali odanle Romane, koje bijaše onamo doveo car Dioklecijan i ondje im odredio boravišta. (...) Kad su prema tome Romani u doba istoga cara Heraklija bili protjerani ostalo je njihovo zemljište pusto. Tada su Hrvati, na zapovijed cara Heraklija, pograbili oružje, istjerali iz tih krajeva Avare i naselili se po naređenju cara Heraklija u zemlji Avara, gdje danas stanuju. A u to doba su Hrvati imali Porgina oca za vladara.”

(Konstantin Porfirogenet *O upravljanju carstvom*, Dom i svijet, Zagreb, 2003., str. 80 – 81)

a) O čemu govori izvor?

O Hrvatima i pokrajini u kojoj žive.

b) Što car piše o podrijetlu današnjih Hrvata?

Da potječu od nekrštenih Hrvata, nazvanih i „Bijeli”.

c) Je li autor bio svjedokom događaja o kojima piše?

Nije.

d) S kojim su narodima i državama graničili ti Hrvati?

S Francima, Slavenima, Srbima, Romanima i Bizantskim Carstvom.

e) Koji se rimski car spominje u ovom poglavlju?

Heraklije

f) Tko su Romani i gdje su živjeli?

Romani su narod koji je živio na teritoriju Rimskog Carstva.

g) Kako je Heraklije iskoristio Hrvate? Što mislite da im je obećao ako oslobode Dalmaciju od Avara?

Pozvao ih je da se nasele na područje s kojega su protjerani Romani. Iskoristio ih je da mu pomognu poraziti Avare. Vjerojatno im je obećao da će se moći trajno tu naseliti.

MLETAČKA REPUBLIKA

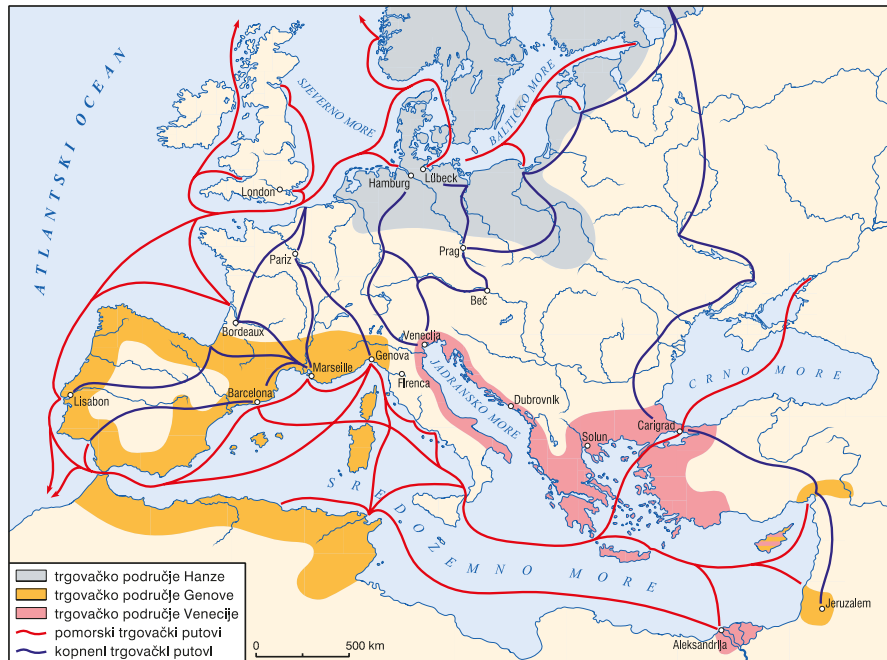
POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

33. Gdje se smjestila Venecija i kako je dobila ime?

Smjestila se na otočićima i lagunama na sjevernom Jadranu.

Ime je dobila prema plemstvu Veneta.

34. Promotrite povijesnu kartu i:

a) navedite uz koja se mora proteže područje mletačke trgovine

Uz Jadransko, Sredozemno i Crno more.

b) navedite dva grada u istočnom Sredozemlju važna za mletačku trgovinu

Carigrad i Aleksandrija

c) navedite europske gradove važne za kopnenu mletačku trgovinu.

Beč i Prag

35. Kronološki poredajte sljedeće događaje iz povijesti Venecije.

2		Mir u Aachenu
3		Republika Sv. Marka
1		Venecijanski dukat

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

36. Kako je geografski položaj Venecije utjecao na njezinu trgovačko-pomorsku orijentaciju?

Povoljan geografski položaj bio je ključan za razvoj Venecije kao trgovačke sile.

37. Jesu li odredbe mira u Aachenu imale kao posljedicu nazadovanje ili napredak Venecije? Objasnite svoj odgovor.

Odredbe mira u Aachenu pomogle su Veneciji da postane neovisna od Bizanta i Franačke, a to joj je omogućilo samostalan i nesmetan razvoj.

38. Kako su trgovački interesi Venecije utjecali na njezine odnose s Hrvatima koji su živjeli na obali Jadranskog mora? Objasnite svoj odgovor.

Trgovački interesi Venecije nepovoljno su utjecali na odnos s Hrvatima.

Dokaz za to su česti sukobi koje su međusobno vodili.

CRKVA I PISMENOST U SREDNJEM VIJEKU

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

1. Na slijepoj karti označite, nakon crkvenog raskola:

- a) područje pod utjecajem Zapadne Katoličke Crkve
- b) područje pod utjecajem Istočne Pravoslavne Crkve
- c) grad koji je središte Zapadne Katoličke Crkve
- d) grad koji je središte Istočne Pravoslavne Crkve.

2. Pod utjecajem koje je Crkve bio teritorij Hrvatske?

Pod utjecajem Zapadne Katoličke Crkve.

3. Koje se godine dogodio crkveni raskol?

1054. g.

4. Kada je i tko osnovao prvi benediktinski samostan?

Osnovao ga je sv. Benedikt 529. g.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

5. Tko je i zbog čega poslao Konstantina i Metoda u Velikomoravsku?

Poslao ih je bizantski car zbog zahtjeva velikomoravskog kneza da među Slavenima šire kršćanstvo.

6. Zašto se velikomoravski knez nije obratio rimskom papi?

Jer je želio da kršćanstvo šire na slavenskom jeziku i tako oslabe utjecaj franačkih misionara.

7. Kako je djelovanje Konstantina i Metoda djelovalo na širenje pismenosti u slavenskim zemljama?

Konstantin je sastavio novo pismo – glagoljicu, prilagođeno slavenskom jeziku.

Na taj je način, šireći kršćanstvo u slavenskim zemljama, djelovao i na širenje pismenosti.

8. Tko je, prema vašem mišljenju, imao više uspjeha u širenju kršćanstva kod Slavena, franački misionari ili braća Konstantin i Metod? Objasnite svoj odgovor.

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
POVIJESNA PERSPEKTIVA**

9. Opišite život unutar benediktinskog samostana.

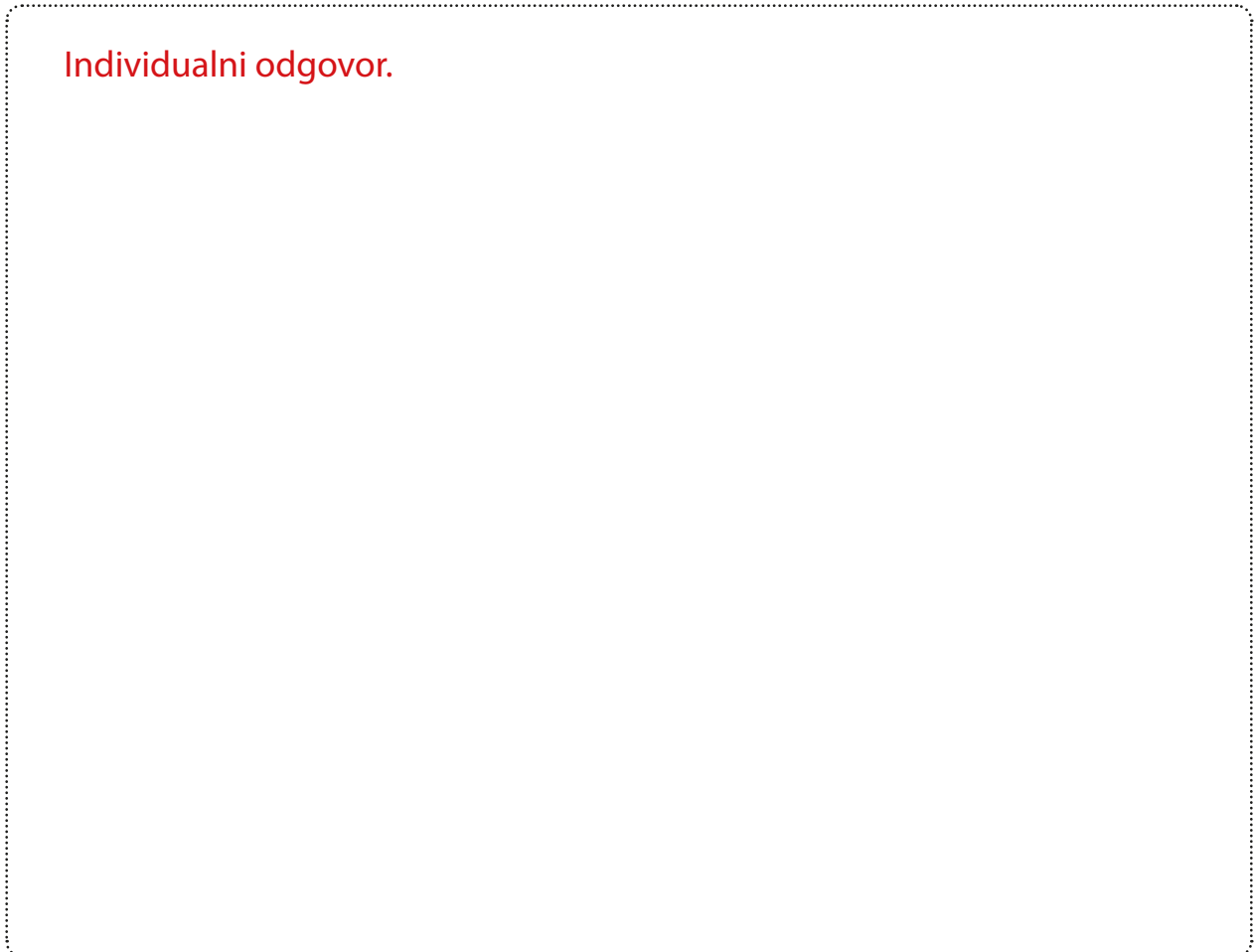
U njima se učilo čitati i pisati te su se čuvale i prepisivale knjige antičkih pisaca.

10. Opišite u prvom licu jedan dan u životu benediktinca, s naglaskom na rad u samostanskoj knjižnici.

Individualni odgovor.

11. S pomoću ilustracije u udžbeniku nacrtajte benediktinski samostan i označite njegove glavne dijelove.

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**

12. Koji je bio glavni cilj Kršćanske Crkve među novopridošlim germanskim i slavenskim plemenima u srednjem vijeku?

Glavni cilj bio je pokrštavanje.

13. Opišite dva načina kojima se Crkva koristila za ostvarenje tog cilja.

Kršćanstvo se ponajviše širilo djelovanjem misionara, a širilo se i nasilnim pokrštavanjem, u čemu su se posebno isticali Franci.

14. Koji je od ta dva načina, prema tvom mišljenju, bio više u skladu s učenjem Kršćanske Crkve? Objasnite svoj odgovor.

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

15. Kako su crkveni redovi franjevacaca i dominikanaca utjecali na obrazovanje?

Njihovi su samostani postali kulturna i obrazovna središta u kojima se učilo čitati i pisati. U sklopu pojedinih samostana otvarale su se i prve škole.

16. U čemu je značenje samostanskih knjižnica za napredak obrazovanja?

U početku su se čuvale vjerske knjige, ali s vremenom su se punile knjigama s područja znanosti, filozofije, teologije i književnosti.

17. Tko su sve bili polaznici franjevačkih škola? Zašto je to proširilo mogućnost obrazovanja?

Franjevačke škole su mogli polaziti i oni koji nisu namjeravali postati svećenici.

Obrazovanje je tako postalo dostupnije širem krugu ljudi.

18. Zašto su samostanske škole morale obučiti učitelje za potrebe dominikanskog reda?

Zato što se nijedan samostan nije mogao osnovati ako nije bilo učitelja za

samostansku školu.

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

19. Koja je institucija imala najveći utjecaj na obrazovanje u srednjem vijeku?

Crkva.

20. Kako je to utjecalo na izbor predmeta u školama?

U početku su se poučavali predmeti koji su bili blisko vezani uz crkveni nauk –

teologija, filozofija...

21. Koje su promjene u gospodarstvu uvjetovale osnivanje svjetovnog obrazovanja?

Zbog razvoja obrta i trgovine pojavila se potreba za svjetovnim obrazovanjem

(matematika, geografija)

22. Napišite nekoliko sličnosti i nekoliko razlika između obrazovanja u srednjem vijeku i danas.**SLIČNOSTI**

Individualni odgovor.

RAZLIKE

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****23. Pročitajte izvor i odgovorite na sljedeća pitanja.****Papa odobrava upotrebu glagoljice odnosno staroslavenskoga jezika u službi Božjoj 1248.**

„Inocencije biskup, sluga slugu Božjih, časnom bratu (Filipu), biskupu senjskom (šalj) pozdrav i apostolski blagoslov. Podnesena nam je tvoja molba koja kaže da ima u Slavoniji (tj. Hrvatskoj) osobito pismo za koje svećenstvo te zemlje tvrdi da ga ima još od blaženog Jeronima, a upotrebljava ga u službi Božjoj. Stoga si u nas, da bi se prilagodio njima i poveo za običajem one zemlje u kojoj si biskup, ponizno zamolio dopuštenje da smiješ služiti službu Božju u spomenutom jeziku (pismu). Mi dakle, imajući na umu da je jezik podređen stvari, a ne stvar jeziku, dajemo ovlašću ove isprave traženo dopuštenje, ali samo u onim krajevima u kojima se (već) upotrebljava gore navedena (glagoljica), samo da se razlikom pisma (jezika) ne bi povrijedio smisao. Neka dakle nikome uopće ne bude slobodno ovu ispravu našeg dopuštenja okrnjiti ili joj se drskom smjelošću protiviti.

Dano u Lyonu, 29. ožujka, pete godine našeg pontifikata.”

(Nada Klaić, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526.*, Školska knjiga, Zagreb, 1972., str. 147)

a) Što je senjski biskup molio papu?

Tražio je dopuštenje za obavljanje službe Božje na glagoljici.

b) Kako svećenstvo u Slavoniji (tj. Hrvatskoj) opravdava upotrebu glagoljice u službi Božjoj?

Tvrdili su da se to pismo upotrebljava još od vremena blaženog Jeronima.

- c) Istražite kada je živio sv. Jeronim. Prisjeti se kad je nastala glagoljica. Je li sv. Jeronim živio u isto vrijeme kad je nastala glagoljica? Što mislite, zašto su svećenici u svojem objašnjenju tvrdili da je glagoljica postojala još od vremena sv. Jeronima?

Individualni odgovor.

- d) S kojim je obrazloženjem papa dopustio upotrebu glagoljice u službi Božjoj?

Svjestan je da je jezik podređen stvari, a ne stvar jeziku.

- e) Što znači da je jezik podređen stvari, a ne stvar jeziku?

To znači da upotreba drugog jezika neće promijeniti samu stvar.

- f) Gdje i pod kojim je uvjetima papa dopustio upotrebu glagoljice?

Glagoljica se smije koristiti samo na području na kojem se već i koristila,

ali treba paziti da se ne bi povrijedio smisao.

HRVATSKA U RANOME SREDNJIJEM VIJEKU

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

1. Na slijepoj karti:

- na crt u pišite ime carstva na čije su se prostore doselili Hrvati
- ucrtajte smjerove doseljavanja Hrvata
- ucrtajte područja prvih sklavinija
- na crt u pišite ime grada u kojem je Trpimir sredinom IX. stoljeća utemeljio prvu hrvatsku biskupiju.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**

2. Usporedite sliku Celestina Medovića *Dolazak Hrvata* s početka XX. stoljeća s tekstom bizantskog pisca Prokopija iz udžbenika na str. 15. u kojem on opisuje Slavene. Uočavate li sličnosti između teksta i slike? Opišite ih.

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

3. Zašto su se Hrvati doselili na današnji teritorij?

Zato što ih je pozvao bizantski car Heraklije.

4. Zašto je dio starosjedilaca bježao pred Hrvatima?

Bojali su ih se.

5. Što se dogodilo s gradovima u doba doseljenja Hrvata?

Dio gradova zbog iseljavanja stanovništva propada.

6. Kako su Franačka i Bizant podijelili hrvatsko područje početkom IX. stoljeća?

Bizant – dalmatinski gradovi i otoci, Franačka – Istra, Primorska i Panonska Hrvatska.

7. Kako je to utjecalo na pokrštavanje Hrvata?

U sjevernim područjima Hrvati su kršćanstvo primili iz Franačke, a u južnim područjima iz Bizanta.

8. Popunite tablicu.

USTANAK LJUDEVITA POSAVSKOGA		
Uzrok	Povod	Posljedica
– franačko osvajanje područja današnje Hrvatske – loš odnos Franaka prema njihovim podanicima	– nasilno ponašanje Franaka prema njegovu narodu i uplitanje u unutrašnju politiku njegove kneževine	– ustanak je ugašen, a Ljudevit ubijen

9. Zašto je osnovana hrvatska biskupija u Ninu?

Jer je to bila prva hrvatska biskupija neovisna o splitskom nadbiskupu.

10. Kada počinje slabjeti franačka i bizantska vlast u Hrvatskoj? Što je to značilo za Hrvatsku?

U drugoj polovici IX. st. To je omogućilo hrvatskim vladarima da vladaju više samostalno.

11. Zašto je važan knez Trpimir? Koje je značenje Trpimirove darovnice?

Iako je priznavao vrhovnu vlast franačkoga cara, vladao je gotovo samostalno.

Darovnica upućuje na Trpimirovu samostalnost.

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

12. Koja je dinastija obilježila hrvatski srednji vijek? Tko je bio njezin začetnik?

Dinastija Trpimirović. Knez Trpimir.

13. U čemu je značenje dinastije Trpimirovića?

Prva hrvatska dinastija koja je hrvatskom vladala, uz prekide, više od 2 stoljeća.

14. Kakve promjene donosi vladavina kneza Branimira?

Prekinuo je veze s franačkim vladarima i otklonio je bizantski pritisak te je vladao samostalno. Obnovio je veze sa Svetom Stolicom.

15. Kako su te promjene utjecale na položaj Hrvatske?

Zbog obnove veza sa Svetom Stolicom papa Ivan VIII. je blagoslovio Branimira i tako priznao neovisnu hrvatsku vlast.

16. Zašto je važna Branimirova vladavina?

Branimirova vladavina bila je razdoblje mira koje je Hrvatskoj omogućilo gospodarski razvoj te procvat kulture.

POVIJESNI KONCEPT
USPOREDBA I SUČELJAVANJE

17. Ljudevit Posavski pobunio se protiv franačke vlasti, dok je knez Borna stao na njihovu stranu. Objasnite različita stajališta dvojice knezova.

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**

18. Napišite sve što znate o kamenim ulomcima na slikama. Navedite sličnosti i razlike ovih kamenih ulomaka. Koje je značenje takvih kamenih ulomaka s imenima vladara?

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

19. Navedite razloge zbog kojih je Hrvatska ojačala u vrijeme vladavine Tomislava.

Vojne pobjede protiv Mađara i Bugara ojačale su Hrvatsku.

20. Koje su posljedice Tomislavovih vojnih pobjeda?

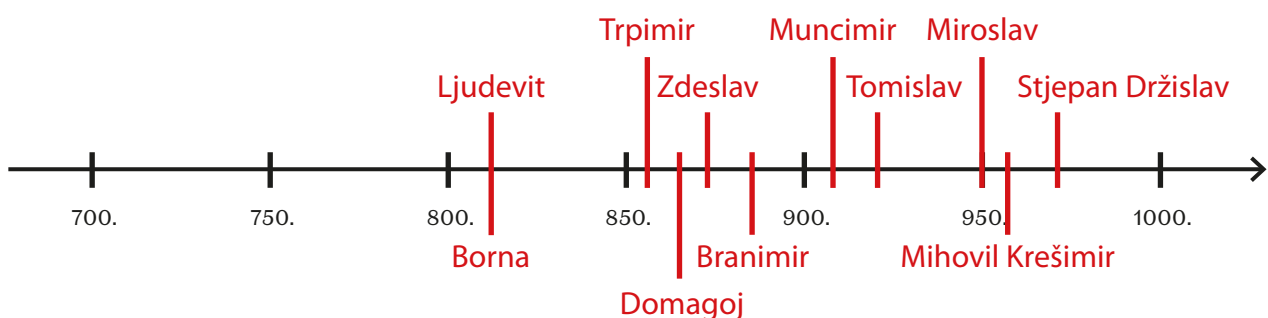
Ujedinjenje Primorske i Panonske Hrvatske pod njegovom vlašću te uprava nad dalmatinskim gradovima i otocima.

21. Popunite tablicu podacima o kandidatima koji su se natjecali za položaj crkvenog poglavara.

Grad	Nin	Split	Zadar
kandidat	biskup Grgur	nadbiskup Ivan	biskup Formin
razlog	najveća biskupija	splitska crkva je nasljednica salonitanske crkve	Zadar je glavni grad bizantske Dalmacije
ishod	–	+	

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**
22. Nadopunite rečenice i na slijepoj karti ucrtajte i upišite odgovore.

- a) Tomislav je ratovao protiv **Mađara** i **Bugara**.
- b) Na kartu ucrtajte smjerove njegovih prodora prema tim narodima.
- c) Na crte napišite imena dvaju hrvatskih područja kojima je vladao Tomislav.
- d) Kao bizantski saveznik Tomislav je dobio upravu nad cijelom **Dalmacijom**.
- f) U pravokutnik upišite ime grada u kojemu su održani crkveni sabori 925. i 928. godine.

23. Na crtu vremena upišite imena i vrijeme vladavine hrvatskih vladara IX. i X. stoljeća.

24. Popunite tablicu.

Borbe za prijestolje u X. stoljeću		
Uzrok	Događaj	Posljedice
– smrt Stjepana Držislava – borba za vlast (prijestolje)	– napadi Venecije na istočnu obalu Jadrana	– Venecija osvaja istočnojadranske gradove i otoke – slabljenje Hrvatske

25. Popunite tablicu.

Crkveni sabor u Splitu 1060.		
Uzrok	Događaj	Posljedice
– sukob oko slavenskog bogoslužja	– cilj – urediti crkvene prilike u Hrvatskoj	– svećenicima zabranjena ženidba, duga kosa i brada – zatvaranje crkava u kojima se obavlja bogoslužje na narodnom jeziku

– svećenici koji ne znaju latinski ne mogu biti zaređeni

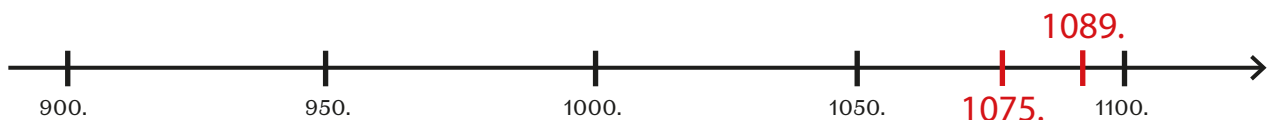

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**

26. Na slijepoj karti označite područja koja je Petar Krešimir IV. uključio u sastav hrvatske države.

27. Na crti vremena upišite godine vladavine Dmitra Zvonimira te godinu njegove krunidbe.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**
28. Promotrite izvor i odgovorite na sljedeća pitanja.

- a) Opišite likove s reljefa. Što mislite, koga prikazuju? Po čemu raspoznamo vladara? U kojem je položaju vladar?

Individualni odgovor.

- b) Što mislite, zašto jedan od likova na reljefu stoji, a drugi leži? Prisjetite se feudalnih odnosa. Možete li odnosom senior – vazal objasniti odnos likova na reljefu?

Individualni odgovor.

29. Pročitajte tekst i odgovorite na sljedeća pitanja.

Kao papin vazal, Zvonimir je morao položiti zakletvu vjernosti papi Grguru VII. Tekst zakletve nije sačuvan u originalu, nego u kasnijem prijepisu. Pročitajte na što se sve Zvonimir zakleo papi.

„(...) krojit ću pravdu, branit ću crkve; brinut ću se za prvine, desetinu i za sve što ide u crkvu. Brinut ću se za život biskupa, svećenika, đakona i podđakona, da čisto i prema propisima žive; štitit ću siromahe, udovice i siročad (...) Određujem (...) da ću od kraljevstva, što mi je dano, također svake godine na Uskrs platiti sv. Petru danak od dvjesto biznatskih dukata te naređujem, stalno određujem i potvrđujem, da to čine dovijek i oni, koji budu poslije mene kraljevali.”

- a) Na što se sve obvezao Zvonimir prema Crkvi?

Da će štititi crkve, da će brinuti o prikupljanju crkvenog poreza te o svim crkvenim službenicima.

- b) Pronađite rečenicu u kojoj govori da će plaćati danak sv. Petru.

„Također svake godine na Uskrs platiti sv. Petru danak od 200 biznatskih dukata”.

c) Što to znači, komu je Zvonimir plaćao taj danak?

Papi.

d) Je li taj danak morao plaćati samo Zvonimir?

Ne. Taj su danak trebali plaćati i svi budući hrvatski vladari.

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

30. Nadopunite rečenice i na slijepoj karti ucrtajte i upišite odgovore.

a) Petar Krešimir bio je okrunjen u Biogradu, koji je bio njegovo glavno središte.
Šibenik se u njegovo doba prvi put spominje kao kraljevo privremeno boravište.

To je bio prvi hrvatski grad sagrađen na obali.

b) Upišite imena tih gradova na kartu crvenom bojom.

c) Zvonimir je bio okrunjen u Solinu, a prijestolnica mu je bila u Kninu.

d) Upišite imena tih gradova na kartu plavom bojom.

**POVIJESNI KONCEPT
USPOREDBA I SUČELJAVANJE**

31. Nakon smrti Dmitra Zvonimira jedan dio plemstva stao je na stranu njegove žene kraljice Jelene, a drugi dio želio je domaćeg vladara pa je podržao Petra Svačića, koji je bio Zvonimirov ban. Objasnite stajališta jednoga i drugog dijela plemstva.

Mogući odgovor: plemićima koji su podržali Jelenu nije smetalo što je ona pozvala svog brata, ugarskoga kralja Ladislava, da preuzme vlast u Hrvatskoj. Njima nije bilo bitno što je stranac, već što je moćan vladar. Drugi dio plemstva podržao je Petra Svačića jer nisu htjeli stranca na hrvatskom prijestolju.

HRVATSKA U RAZVIJENOME I KASNOME SREDNJEM VIJEKU

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

1. Popunite tablicu.

<i>Pacta Conventa</i>		
Uzrok	Događaj	Posljedice
– borba za hrvatsko prijestolje – želja za izbjegavanjem daljih sukoba	– krunidba Kolomana za hrvatskog kralja 1102. g. u Biogradu	– Hrvatska i Ugarska povezane osobom vladara – personalna unija

2. Da bi ga Hrvati prihvatili za svoga kralja, Koloman im je dao nekoliko obećanja. Navedite ih.

Dopustio im je da i dalje uživaju svoje posjede i oslobodio ih je plaćanja poreza.

3. Koje su bile posljedice ulaska u novu državnu zajednicu?

U zajednici s Ugarskom Hrvatska nije izgubila svoju samostalnost, a Hrvatska, Slavonija i Dalmacija ponovo su bile ujedinjene.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**

4. Na slijepoj karti:

- upišite imena država koje su ušle u personalnu uniju 1102. godine.
- upišite ime grada u kojem je okrunjen Koloman za hrvatskog kralja.
- zaokružite grad koji je bio središte Ugarskoga Kraljevstva.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**

5. Koja je dinastija zavlдалa Hrvatskom 1102. godine?

Dinastija Arpadović.

6. Koje je promjene donio ulazak Hrvatske u novu državnu zajednicu?

Hrvatska, Slavonija i Dalmacija ponovo su bile ujedinjene.

7. Zašto Kolomanovi nasljednici nisu mogli održati utjecaj Arpadovića na istočnoj obali Jadrana?

Zbog velike udaljenosti jadranske obale od prijestolnice Budima.

8. Tko je to iskoristio?

Venecija.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**

9. Pročitajte izvor i odgovorite na sljedeća pitanja.

Kralj Koloman daje povlastice Trogiru 1107.

„Ja Koloman, kralj Ugarske, Hrvatske i Dalmacije zaklinjem se na križ vama Trogiranima, svojim vjernim građanima (da ću održavati) čvrsti mir; meni i mom sinu i mojim nasljednicima nećete plaćati tribut. A potvrđivat ću biskupa i kneza koga izaberu svećenstvo i puk. I dopustit ću da se služite svojim zakonom od starine, osim što će od gradske lučke pristojbe od stranih lađa kralj imati dvije trećine, knez trećinu, a biskup desetinu. I neću dopustiti da se u vašem gradu nastani nijedan Ugrin ili stranac osim onoga koga po svojoj volji zaželite. Kad pak k vama dođem da se krunim ili da s vama raspravljam o državnim poslovima, nikome se od građana neće nanositi nasilje nad njihovim kućama, (i primat ćete) samo onoga koga sami izaberete.

A učini li se slučajno jednom nekome to da ga moja suviše vlast tišti pa ushtjedne ići drugamo, neka sa ženom i djecom i pratnjom i sa svim svojim slobodno ode.

A ovu je zakletvu potvrdio kralj i nadbiskup Lovro i ugarski župani. (...)”

(Nada Klaić, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526.*, Školska knjiga, Zagreb, 1972., str. 89 – 90)

a) Koja je obećanja kralj Koloman dao Trogiranima?

Održavat će mir, neće im naplaćivati porez, potvrđivat će im biskupa i kneza.

b) Koje je kraljevo obećanje po tvom mišljenju najvažnije? Objasni.

Individualni odgovor.

c) Što mislite, zašto je kralj dao ovakva obećanja Trogiranima?

Individualni odgovor.

POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE

10. Popunite tablicu.

Križarsko osvajanje Zadra 1202.		
Uzrok	Događaj	Posljedice
– četvrti križarski rat – naplata Venecije križarima za prijevoz do Carigrada	– petodnevna opsada Zadra	– zauzimanje i razaranje Zadra

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

11. Upišite godinu uz odgovarajući događaj te je označite na crti vremena.

1202. mletačko osvajanje Zadra

1222. Zlatna bula Andrije II.

1242. Zlatna bula Bele IV.

12. Na povijesnoj karti:

a) u krugove upišite imena najvažnijih velikaških obitelji u Hrvatskoj u srednjem vijeku.

b) podcrtajte njihova središta.

POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE

13. Ispunite tablicu.

Zlatna bula Bele IV.		
Uzrok	Događaj	Posljedice
– poraz Bele IV. od Tatara i bijeg pred njima u Gradec	– 1242. g. Gradecu je izdao Zlatnu bulu	– Gradec je dobio status slobodnog kraljevskog grada

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**

14. Početkom XIV. stoljeća ponovno nastaje promjena na hrvatsko-ugarskom prijestolju. Opišite u nekoliko rečenica kako se to dogodilo.

Mogući odgovor: krajem XIV. st. dinastija Arpadović ostala je bez muškog

nasljednika. Bribirci, tada najmoćnija plemićka obitelj, su na hrvatsko-ugarsko prijestolje doveli napuljske Anžuvince.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**

15. Pročitajte izvor i odgovorite na pitanja.

Ban Pavao Šubić Bribirski daje trgovačke povlastice Rabljanima 1307.

„Mi Pavao, ban Hrvata i gospodin Bosne, dajemo na znanje svima, kojih se tiče, ovom ispravom, kako smo – promatrajući iskreno prijateljstvo i čistu ljubav, koji odlični gospodin Marko Michieli, časni knez Rabljana, naš prisni i osobiti prijatelj, zajedno s općinom, plemićima i svim ljudima toga grada vazda gojiše i neprekidno goje prema nama i našoj banovini – htjeli, odredili i iz posebne ljubavi dopustili da svi građani Raba taj i drugi put sada i vazda smiju po čitavom vladanju našem i banovini, kao i po svim stranama kneza Kurjaka, našega dragoga i vjernoga rođaka, slobodno, mirno i neograničeno prolaziti, boraviti, vraćati se, te u ma kojem sajmu ili trgu kupovati ili prodavati bez ikakve carine, daće ili trgovine, već da uživaju potpunu i svakovrsnu slobodu i sigurnost. Podjednako nalažemo i tvrdo zapovijedamo ovom ispravom svim kaštelanima, županima, službenicima, plemićima i ostalim našim vjernima da sve Rabljane, velike i male, koji dolaze i odlaze iz našega vladanja, drže za preporučene, te da postupaju s njima dobrohotno, prijateljski i časno; da im ne čine nikojun štetu, teškoću ili nepriliku, ako neće uvrijediti nas i za vijeke našu nemilost na sebe svaliti (...)

Dano u Skradinu, 4. siječnja godine Gospodnje 1307.”

(Nada Klaić, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526.*, Školska knjiga, Zagreb, 1972., str. 179)

a) Komu i zašto knez Pavao Šubić daje trgovačke povlastice?

Dao je trgovačke povlastice Rabljanima. To im je dao zbog dobrih odnosa koje imaju već duže vrijeme.

b) Što Rabljani dobivaju tim povlasticama?

Zajamčenu sigurnost te slobodu prolaska i trgovanja bez plaćanja carina

i poreza na teritoriju Šubića.

c) Što možete zaključiti na temelju ovog dokumenta, kakav je položaj Pavla Šubića? Bi li netko manje moćan mogao davati ovakve povlastice građanima Raba? Obrazložite svoj odgovor.

Individualni odgovor.

POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE

16. Novi kralj Karlo Robert Anžuvinac shvatio je da mora slomiti moćne velikaške obitelji poput Šubića. Objasnite zašto.

Shvatio je da mora, ako uistinu želi vladati u Hrvatskoj i Dalmaciji, oslabiti moć

velikaša kao što su bili Šubići.

17. Popunite tablicu.

Protudvorski pokret		
Uzrok	Događaj	Posljedice
– Ludodik I. Anžuvinac nije imao muških potomaka – krunidba Marije kada je imala tek 12 godina – u njezino ime je vladala majka Elizabeta	– velik dio plemstva bio je nezadovoljan vladavinom dviju kraljica te je podigao protudvorski pokret	– dugotrajni i krvavi sukobi za prijestolje – slabljenje hrvatskog plemstva – prodaja Dalmacije Veneciji

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**

18. Nadopunite rečenice i na slijepoj karti uz pomoć udžbenika i atlasa ucrtajte i upišite odgovore.

a) Upišite imena triju utvrda iz kojih je Ludovik Anžuvinao mogao poći u osvajanje Dalmacije.

b) Proučite njihov položaj i objasnite zašto su strateški tako važne.

Nalaze se u dalmatinskom zaleđu te su blizu obalnih gradova koje je Ludovik želio napasti i osvojiti.

c) Zadarski mir sklopljen je između Ludovika Anžuvina i Venecije **1358.** godine.

d) Na zemljovidu obojite područja kojih se mletački dužd morao odreći nakon sklapanja Zadarskog mira.

19. Odgovorite na pitanja.

a) Tko je bio Žigmund Luksemburški?

Marijin zaručnik.

b) Odakle je bio Žigmund?

Iz Češke.

c) Kojim je sve zemljama vladao?

Češkom, Ugarsko-Hrvatskim kraljevstvom.

KRIŽARSKI RATOWI I NJIHOVE POSLJEDICE

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

1. S pomoću povijesne karte opišite smjerove arapske trgovine.

Individualni odgovor.

2. Navedite čime su trgovali Arapi.

Svila, papar, porculan, začini, parfemi, drago kamenje, zlato, roblje i slonovača.

3. Navedite mora na kojima su trgovali arapski trgovci.

Sredozemno more, Crno more i Crveno more.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

4. Opišite kako je klima utjecala: **Mogući odgovori:**

a) na izgled arapskih kuća

Kuće su niže i ravnoga krova. Građene su od zemlje / opeke.

b) na način odijevanja Arapa

Nose širu, laganiju i prozračniju odjeću.

c) na prehranu.

Jedu laganiju hranu, većinom biljnoga podrijetla.

5. Zašto je za razvoj znanosti u Arapa bila važna međunarodna trgovina?

Međunarodna trgovina je imala važnu ulogu u napretku znanosti.

**6. Kako su se Arapi odnosili prema dostignućima i saznanjima pokorenih naroda?
Kakve je posljedice to imalo na razvoj kulture i znanosti kod Arapa?**

Arapi su preuzimali dostignuća i saznanja pokorenih naroda. To je imalo značajan
utjecaj na bogatstvo njihove kulture te veliki napredak znanosti.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**

7. Od koga su Arapi preuzeli brojke te kako su ih unaprijedili i zašto?

Brojeve su preuzeli od Indijaca, a unaprijedili su ih tako što su im dodali nulu.

8. Kako danas nazivamo brojke kojima se svakodnevno služimo?

Arapske brojke.

9. Pokušajte pisanim zbrajanjem izračunati vrijednost matematičkog izraza napisanoga rimskim znamenkama i arapskim znamenkama. Koji je brojčani zapis jednostavniji za računanje? Zašto?

LV	->	55
+ XXXVIII	->	+ 38
LXXXIII		93

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

10. Kako je društveni položaj Židova utjecao na izbor njihovih zanimanja?

U arapskome svijetu mogli su se baviti raznim zanimanjima, a u kršćanskoj

Europi izbor zanimanja im je bio ograničen.

11. Kako je izbor tih zanimanja utjecao na bogatstvo Židova? Što mislite, je li to stvaralo zavist ostalih sugrađana?

Individualni odgovor.

12. Kakva je bila suradnja arapskih i židovskih učenjaka?

Arapski i židovski učenjaci su zajedno djelovali.

13. Kakve su bile posljedice te suradnje na razvoj znanosti u Europi?

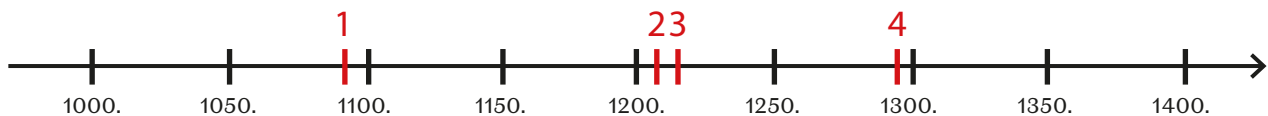
U Europu su prodrli mnoga znanja iz područja medicine, astronomije,

geografije, matematike i filozofije.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**
14. Označite na crti vremena:

- a) početak križarskih ratova **1**
 b) osvajanje Zadra **2**
 c) osvajanje Konstantinopola **3**
 d) kraj križarskih ratova. **4**

15. Izračunajte koliko su godina trajali križarski ratovi.

125 godina

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**
16. U tablicu upišite uzroke, ciljeve i posljedice križarskih ratova.

Uzroci	Ciljevi	Posljedice
– preuzimanje vlasti u Palestini, Siriji i Maloj Aziji od strane Osmanlija Seldžuka – protjerivanje kršćanstva	– oslobođenje Svete zemlje i Jeruzalema od muslimanske vlasti	– vojni cilj nije ispunjen – razvoj trgovine – upoznavanje arapske i helenske umjetnosti i znanosti

17. Navedite utjecaje križarskih ratova na odnose:

- a) pape i patrijarha

Odnosi između pape i patrijarha su dodatno narušeni.

- b) Zapadne Kršćanske Crkve i Istočne Kršćanske Crkve

Raskid između katolika i pravoslavaca je postao još veći.

- c) kršćana i muslimana.

Negativan utjecaj na odnose katolika i muslimana.

18. Navedite pozitivne utjecaje križarskih ratova na Europu.

Upoznavanje arapske i helenske umjetnosti i znanosti, upoznavanje novih obrta i trgovačkih proizvoda, razvoj pojedinih europskih gradova.

POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA

19. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanje.

„Križari su na Bliskom istoku postavili feudalne države, te zbog toga križarski ratovi čine važan dio priče o početku europskog širenja i kolonizacije. Prvi je put zapadno kršćanstvo poduzelo vojnu inicijativu daleko od kuće, prenoseći svoju kulturu i religiju putem velikog broja ljudi. Križarski ratovi predstavljaju izraz vojnog kršćanstva i europske ekspanzije. Kršćani su učili živjeti u drugim kulturama, sa sobom su donosili vlastitu kulturu, a križarski ratovi utjecali su i na maštu i težnje ljudi tog vremena. Zato danas čine neka od najslavnijih poglavlja srednjovjekovne povijesti.”

(„Križarski ratovi”, *Drvo znanja*, br. 89, god. 2005.)

20. Po čemu su križarski ratovi važni za europsku kolonizaciju?

Europljani su na Bliskom istoku postavili feudalne države te su se tamo iseljavali svoju kulturu i religiju.

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

21. Jesu li križarske ratove potaknuli politički ili vjerski razlozi? Objasnite.

Vjerski razlozi su bili samo izravan povod za same ratove. Međutim, prisutni su i duboki politički odnosno gospodarski razlozi.

22. Jesu li križarski ratovi potaknuli promjene državnih granica i preseljavanje stanovništva? Objasnite.

Jesu. Mnogi su Europljani krenuli u Svetu zemlju u potrazi za boljim životom, a državne su se granice mijenjale ovisno o ishodima ratnih sukoba.

RAZVOJ SREDNJOVJEKOVNIH GRADOVA

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

1. Zamislite da ste srednjovjekovni postolar ili mesar. Nacrtajte svoj cehovski znak.

Individualni odgovor.

2. Objasnite zašto je crtež bio bolji izbor od natpisa na latinskome.

Mogući odgovor: crtež je uočljiviji, a i većina ljudi nije bila pismena pa natpis

na latinskom ne bi znali pročitati.

3. Opišite na koji način današnji obrtnici reklamiraju svoje proizvode.

Individualni odgovor.

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

4. Opišite izgled srednjovjekovnoga grada.

Bili su maleni i ograđeni bedemima. Ulice su bile uske, a svaki je grad imao središnji trg. U gradskom centru obično se nalaze gradska crkva i vijećnica.

5. Navedite sličnosti i razlike između srednjovjekovnoga grada i grada u kojem živite.

SLIČNOSTI

Individualni odgovor.

RAZLIKE

Individualni odgovor.

POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE

6. Zašto su gradovi bili okruženi obrambenim zidinama?

Da bi bili zaštićeniji i sigurniji.

7. Kako su te zidine utjecale na prenapučenost u srednjovjekovnom gradu?

Zbog zidina se gradovi nisu mogli širiti te su često bili prenapučeni.

8. Navedite koje su prednosti, a koje mane života u srednjovjekovnom gradu.

Individualni odgovor.

9. Objasnite navedene pojmove.

a) ceh

Srednjovjekovno obrtničko udruženje.

b) gilda

Srednjovjekovno udruženje trgovaca.

10. Navedite uzroke osnivanja tih udruženja.

Nastaju zbog zaštite trgovačkih i obrtničkih interesa.

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

11. Opišite nastanak grada Dubrovnika.

Izbjeglice iz Epidaura osnovali su novi grad Ragusion. U njegovoj neposrednoj blizini Slaveni su sagradili naselje Dubrovnik. Kasnije su se ova dva naselja spojila.

12. Navedite čiju je vlast Dubrovnik priznavao tijekom stoljeća.

Priznavao je vrhovnu vlast Bizanta, Mletačke Republike te Ugarsko-hrvatskih kraljeva.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****13. Pročitajte izvor i odgovorite na sljedeća pitanja.****Tvrtko I. oslobađa Dubrovčane plaćanja carine 1375.**

„U ime Oca i Sina i svetoga Duha. Da je znano svakomu čovjeku kako učini milost gospodin Tvrtko, po milosti Božjoj ban bosanski, Dubrovniku kada dolažahu poklisari* dubrovački, po imenu knez Vitko Gučetić i knez Dimko Benešić. I tako učini milost gospodin ban Tvrtko Dubrovniku, gdje se god uzima carina u posjedu gospodina bana Tvrtka, da se nigdje ne uzima nikakva carina na dubrovačkom ni na čemu, da je sve slobodno od svake carine i od zapreke. Koliko koji god Dubrovčanin toliko dubrovački konj i roba, što je god dubrovačko, da je slobodno u posjedu gospodina bana Tvrtka, ako štogod ide iz posjeda u Dubrovnik ili iz Dubrovnika u posjed, ako li bi tko ponio teret, čovjek gospodina bana da plati dva dinara, a drugima da je svima slobodan. Pisano pod Bobovcem od rođenja Sina Božjega 1375. godine, mjeseca veljače 9. dan. Pisa Brajan dijak.”

* poklisar – izaslanik

(Nada Klaić, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526.*, Školska knjiga, Zagreb, 1972., str. 251)

a) O čemu govori ovaj izvor?

O posjetu dubrovačkih knezova banu Tvrtku.

b) Tko se spominje u tekstu?

Dubrovački poklisari Vitko Gučetić i Dinko Benešić te ban Tvrtko.

c) Što su isposlovali dubrovački poslanici od Tvrtka?

Oslobađanje od plaćanja carina na posjedu bana Tvrtka.

d) Zašto je Dubrovčanima bilo važno da budu oslobođeni od plaćanja carine u Bosni?

Zbog razvoja trgovine.

14. Istražite i napišite kako je sv. Vlaho postao svetac zaštitnik grada Dubrovnika.

Individualni odgovor.

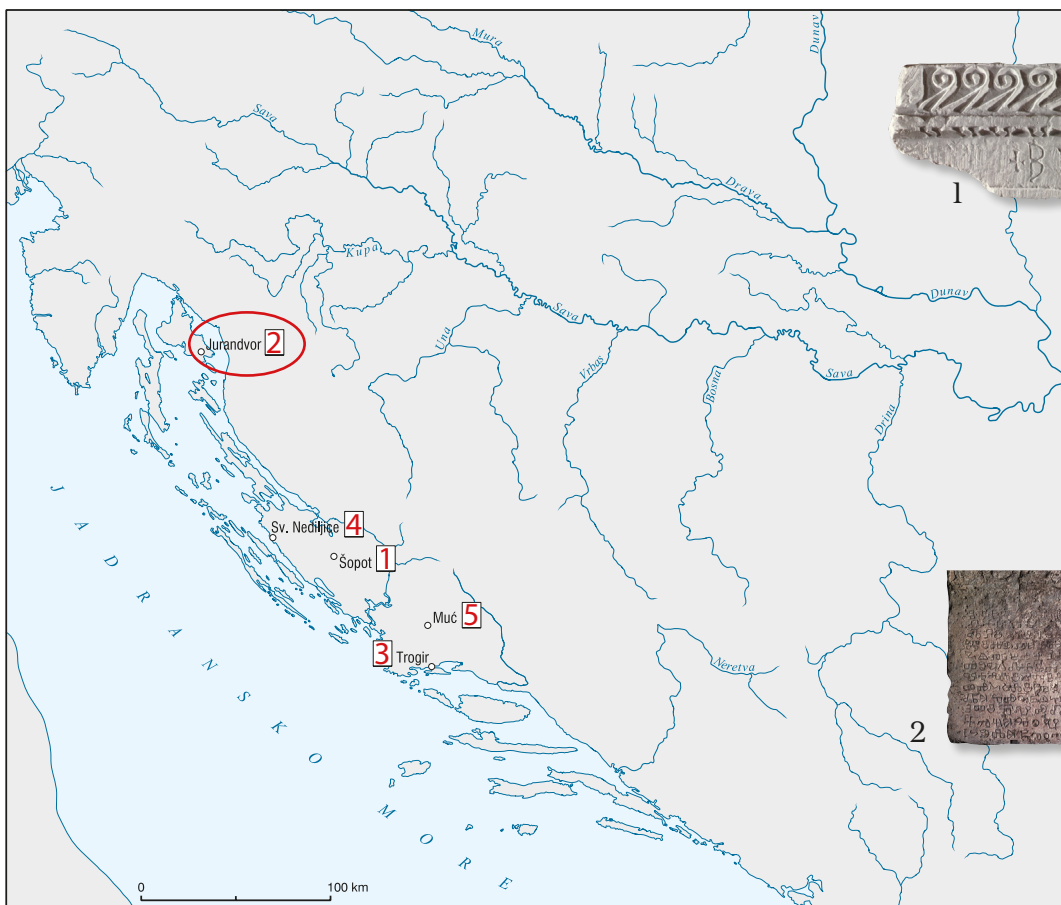
UMJETNOST OD PREDROMANIKE DO GOTIKE

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

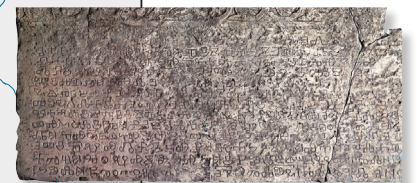
1. Na karti Hrvatske:

a) mjestima na karti pridružite slike spomenika koji iz njih potječu tako da na kartu upišete broj naveden pokraj slike spomenika, a spomenicima napišite ime na crtu ispod slike.

1

Branimirov natpis

2

Baščanska ploča

3

Portal trogirске
katedrale

4

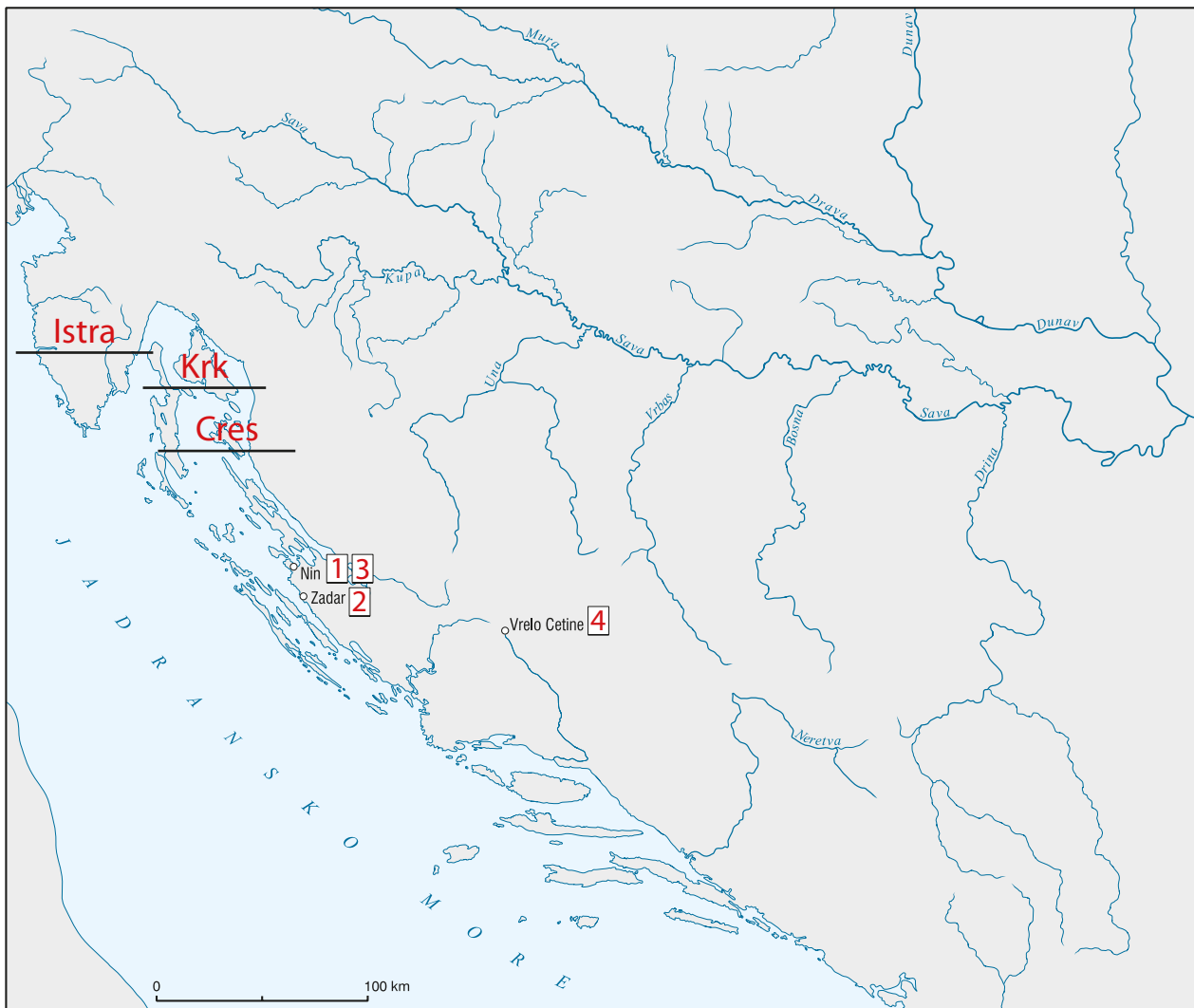
Reljef s oltarne
pregrade

5

Branimirov natpis

b) mjestima na karti pridružite predromaničke crkve koje su u njima sačuvane tako da na kartu upišete broj napisan pokraj crkve, a crkvama napišite ime na crtu ispod slike.

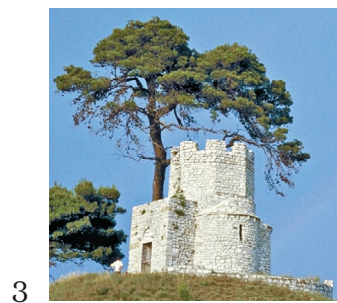

Crkva sv. Križa

u Ninu

Crkva sv. Donata

Crkva sv. Nikole

u Ninu

Crkva sv. Spasa

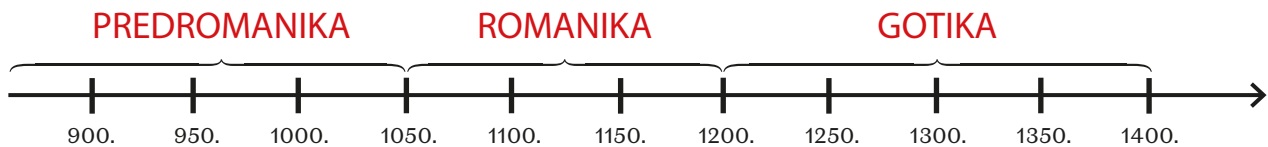
c) napišite na crte na zemljovidu imena glavnih središta hrvatskih glagoljaša (otoke i poluotok)

d) Glagoljaški spomenik na kojem se spominje Zvonimirovo ime je

Bašćanska ploča

. Na karti zaokružite ime mjesta gdje je pronađena.

2. Na crti vremena označite vrijeme trajanja predromanike, romanike i gotike u umjetnosti.

3. Ako ispravno riješite rebus, dobit ćete naziv jednoga umjetničkog stila.

(2) ~~P~~URE ~~D~~ ROMAN ~~S~~LIKA (1,2)

To je PREDROMANIKA.

POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA

4. Što je pleter?

Srednjovjekovni ukras u obliku pletenice.

5. Potražite slike hrvatskih srednjovjekovnih spomenika ukrašenih pleterom. Izaberite koji vam se najviše sviđa i nacrtajte ga.

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**

6. Istražite i napišite sve što znate o umjetniku koji je izradio vratnice katedrale sv. Dujma u Splitu.

Individualni odgovor.

7. Zašto su umjetnici u srednjem vijeku portale i vratnice na ulazu u crkve ukrašavali prizorima iz Biblije?

Individualni odgovor.

8. Izaberite jedan detalj s vratnica Andrije Buvine i opišite prizor koji je na njemu. Možete li prepoznati koji je dio Biblije prikazan? Ako ne možete, zamolite učitelja/učiteljicu da vam pomogne.

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**

9. Koja je institucija imala presudan utjecaj na razvoj bizantske kulture?

Crkva.

10. Do kojih je promjena doveo taj utjecaj u likovnoj umjetnosti?

Prikazuju se isključivo vjerski motivi.

11. Kako je Crkva utjecala na bizantsku književnost?

Njihovi književnici pišu uglavnom vjerske himne, legende o svecima, ljetopise.

**POVIJESNI KONCEPT
USPOREDBA I SUČELJAVANJE****12. Kako se zove ovaj tipični arapski ukras?**

Arabeska.

13. Koji su tipični motivi za taj ukras?

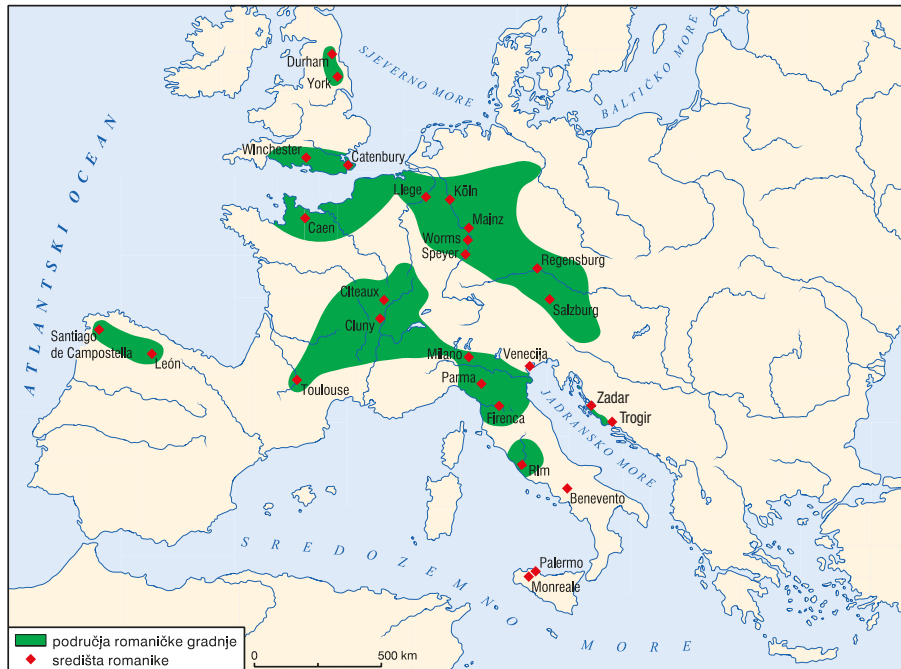
Geometrijske crte i stilizirani biljni motivi.

14. Zbog čega se u arapskoj likovnoj umjetnosti ne pojavljuju ljudski i životinjski motivi?

Islamska religija zabranjuje slikati ljude i životinje.

15. U prazan okvir nacrtajte svoj tipični arapski ukras.

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**
16. Pogledajte povijesne karte i odgovorite na sljedeća pitanja.

a) Što je romanika? Kada i gdje je nastala?

Umjetnički stil koji se sredinom XI. st. pojavio u zapadnoj Europi.

b) S pomoću gornje karte navedite nekoliko središta romanike u Europi.

Rim, Firenza, Salzburg, Caen...

c) Što je gotika? Kada i gdje je nastala?

Umjetnički stil koji se potkraj XII. st. pojavio u Francuskoj.

d) S pomoću donje karte navedite nekoliko središta gotike u Europi.

Siena, Pisa, Pariz, Sevilla...

POVIJESNI KONCEPT
USPOREDBA I SUČELJAVANJE

17. S pomoću slika u udžbeniku nacrtajte romaničku i gotičku crkvu.

Individualni odgovor.

18. Navedite dva obilježja romanike te dva obilježja gotike.

Romanika – građevine tog razdoblja su veće, čvršćih kamenih zidova.

Gotika – velike crkve visokih, šiljatih tornjeva.

19. Koje su crkve veće i zašto?

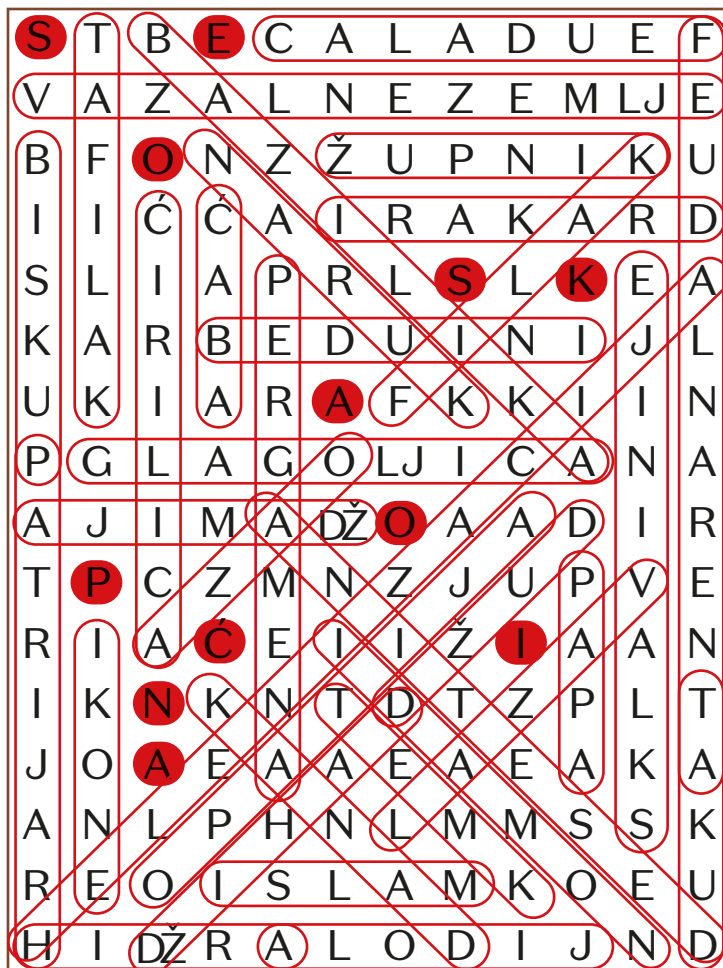
Gotičke crkve. Nove tehnike koje su se koristile pri gradnji omogućile su da crkve budu puno veće i prostranije.

20. U kojim crkvama ima više svjetla? Zašto?

U gotičkim crkvama jer su imale puno više prozora.

21. Riječi koje nedostaju u sljedećim rečenicama skrivene su u osmosmjerci. Ako je pravilno riješite, dvanaest preostalih slova otkrit će vam jedan povijesni pojam.

To je SEOSKA OPĆINA.

Arapska se država zove KALIFAT.

OAZA je područje u pustinji bogato vodom.

HELENIZACIJA je širenje ili primanje helenskoga (grčkoga) jezika i kulture.

FEUDALNA RENTA dijeli se na radnu, naturalnu i novčanu rentu.

Obrađivač zemlje koji je živio pod vlašću feudalnoga gospodara za kojega je obrađivao zemlju i davao mu dio uroda zvao se KMET.

BEDUINI su nomadski stočari u stepskim i pustinjskim područjima Arapskoga poluotoka.

Slavensko pismo koje je sastavio Ćirilov učenik Kliment Ohridski naziva se ČIRILICA.

KUR'AN je muslimanska sveta knjiga.

VAZAL je mali zemljoposjednik ovisan o većem zemljoposjedniku.

Bizantsko ime za prvotne slavenske države je SKLAVINIJE.

DUŽD je najviši dostojanstvenik Mletačke Republike.

IKONE su bizantske crkvene slike.

Velika crkvena građevina, osebujna za bizantsko graditeljstvo, naziva se BAZILIKA.

BISKUP je poglavar biskupije.

Slavensko pismo koje je sastavio Konstantin – Ćiril naziva se GLAGOLJICA.

HIDŽRA označava početak arapske ere.

OPATIJA je samostanska zajednica redovnika.

PAPA je do 1054. godine bio vrhovni poglavar kršćanske crkve, a nakon toga je poglavar Katoličke Crkve.

ŽUPNIK je poglavar župe.

DUKAT znači isto što i vojvodstvo.

ĆABA je arapsko svetište u Meki.

DESETINA je prirod što ga kmet daje crkvi.

DŽAMIJA je muslimanska vjerska građevina.

ISLAM je vjera koju je utemeljio prorok Muhamed.

Vjerski i svjetovni poglavar kalifata naziva se KALIF.

Crkveni poglavar u Istočnoj Crkvi naziva se PATRIJARH.

RENTA je novčano ili neko drugo davanje.

Vikinški brodovi zovu se DRAKARI.

Lutalice koji nemaju stalno mjesto boravka su NOMADI.

DŽIHAD je sveti rat protiv nevjernika.

PERGAMENA je obrađena životinjska koža po kojoj se pisalo.

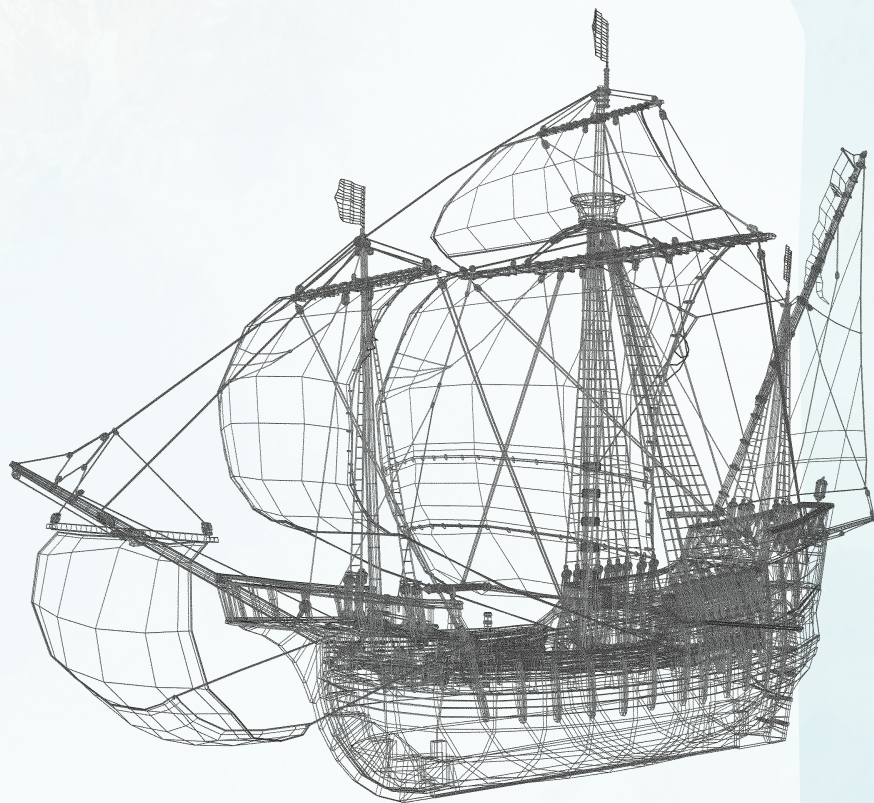
Zemlje ovisne o drugoj zemlji kojoj plaćaju danak ili je vojno pomažu su VAZALNE ZEMLJE.

ALODIJ je feudalčevo nasljedno imanje.

Vlasnik feuda je FEUDALAC.

RANI NOVI VIJEK

Karavela *Santa Maria*, jedan je od najpoznatijih brodova ranoga novoga vijeka. Uz *Niņu* i *Pintu*, povela je Kristofora Kolumba u Novi svijet. Uključite aplikaciju e-sfera i pogledajte je sa svih strana.

GOSPODARSKE POSLJEDICE VELIKIH GEOGRAFSKIH OTKRIĆA

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

1. Na slijepoj karti Sredozemlja ucrtajte pravce odlaska u križarske ratove.

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

2. Ispod slika i ilustracija dopunite nazive brodova koji su se tijekom križarskih ratova modernizirali.

K A R A V E L A

K A R A K A

3. Kako je napredak brodova u križarskim ratovima utjecao na velika geografska otkrića?

Usavršila se brodogradnja i razvili su se veliki brodovi – karake i karavele.

Takvi su brodovi bili pouzdani i za plovidbu oceanom.

4. Koji su se starovjekovni izumi s Dalekog istoka upotrebljavali u putovanjima na kraju srednjeg vijeka?

Kompas i astrolab.

5. Koje su humanističke spoznaje omogućile potragu za novim pomorskim putevima?

Spoznaja da je zemlja okrugla.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****6. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.**

„Astrolab je astronomski instrument koji su u povijesti koristili astronomi i astrolozi za mjerenje kutova, određivanje položaja Sunca, Mjeseca, planeta i zvijezda, određivanje mjesnog vremena iz zemljopisne dužine koja je zadana, a korišten je i za izradu horoskopa. Sam instrument sastoji se od nekoliko dijelova koji su kružnog oblika, spojeni u sredini. O astrolabu i njegovim ranim verzijama su pisali i grčki pisci sredinom II. stoljeća prije Krista, dok u IV. stoljeću Theon iz Aleksandrije piše o njemu detaljno djelo. Smatra se kako je astrolab izumio Hiparh, grčki astronom, geograf i matematičar. Obavljao je vrlo točna mjerenja položaja zvijezda, te je autor i velikog zvjezdanog kataloga s 850 zvijezda. Osim toga, prvi je koji je položaje na Zemlji određivao uz pomoć zemljopisnih širina i dužina, te je osnovao i trigonometriju.

Pomorski arheolozi koji su istraživali olupinu broda koji je 1514. godine potonuo kod Omana, smatraju kako su pronašli najstariji navigacijski uređaj ikada otkriven. Radi se o brodu „Esmeralda” koji je od 1503. godine plovio Indijskim oceanom, a kapetan broda je bio ujak Vasca da Game.

David Mearns iz Blue Water Recoveriesa, koji je i predvodio ekspediciju, izjavio je kako se radi o posebnom instrumentu izrađenom između 1495. i 1500. godine. Nakon analize uređaja na Sveučilištu Warwick otkriveni su zarezi pomoću kojih se određivao položaj Sunca.

Posebnost ovoga instrumenta je njegova starost, jer osim toga što su rijetki, ovaj instrument pomiče ljestvicu najstarijih pronađenih za 30 godina.”

a) Što je astrolab?

Astronomski instrument za mjerenje kuteva, određivanje položaja Sunca, Mjeseca, planeta i zvijezda, određivanje mjesnog vremena i zemljopisne dužine.

b) Kada se prvi put spominje astrolab?

Sredinom II. stoljeća prije Krista.

c) Tko se smatra izumiteljem astrolaba?

Hiparh, grčki astronom, geograf i matematičar.

d) Gdje je pronađen najstariji postojeći astrolab?

Pronađen je u olupini broda Esmeralda pronađenoj u moru kod Omana.

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

7. Navedite imena geografskih područja koja su imenovali Vikinzi.

Grenland („Zelena zemlja”) i Vinland.

8. Što se danas nalazi na mjestima koja su otkrili Leif Ericsson i njegovi mornari te stvorili koloniju?

Danas od tog otkrića nem tragova jer je kolonija nestala u sukobu s domorodcima.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****9. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.**

„(...) Činilo se da je islandska saga dobila svoju potvrdu kada je 1957. godine Sveučilište Yale splotom okolnosti došlo u posjed jedne karte Starog svijeta iz XIII. stoljeća na kojoj je prikazan i Vinland. Zapadno od Grenlanda na karti je prikazan otok označen kao Vinland, a koji odgovara dijelu američkog kontinenta. Karta, čije porijeklo nikad nije otkriveno, u znanstvenim je krugovima dočekan s velikim zanimanjem, ali i skepsom. Naime, autentičnost karte činila se upitnom već na prvi pogled, jer je na njoj Grenland prikazan kao otok. Sumnja se da je taj podatak mogao biti poznat u XIII. stoljeću jer nepobitno je dokazano da je Grenland oplovljen tek krajem XIX. stoljeća, zahvaljujući parobrodima koji su mogli ploviti Sjevernim ledenim morem (...) Bez obzira na njenu autentičnost, karta Vinlanda pokrenula je pitanje o tome tko je prvi otkrio Ameriku, a otkriće ostataka vikinških kuća u zaljevu L'Anse aux Meadows na Newfoundlandu nepobitno je dokazalo da su Europljani bili u Americi stoljećima prije Kolumba.”

a) Što je potvrdilo priču o vikinškom otkriću Amerike?

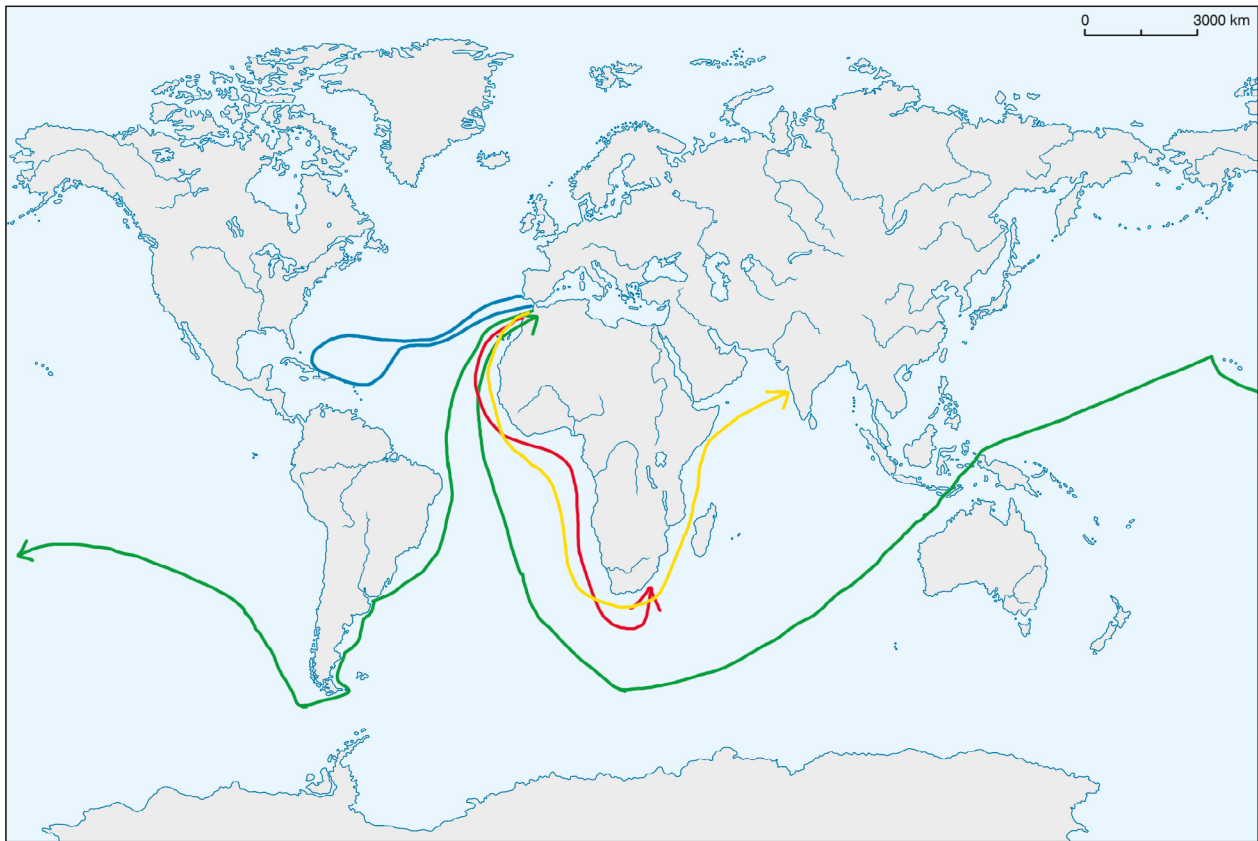
Jedna karta Starog svijeta na kojoj je prikazan i Vinland.

b) Iz kojeg vremena potječe karta Vinlanda?

Iz XIII. stoljeća.

c) Koji su dodatni materijalni dokazi boravka Vikinga u Americi?

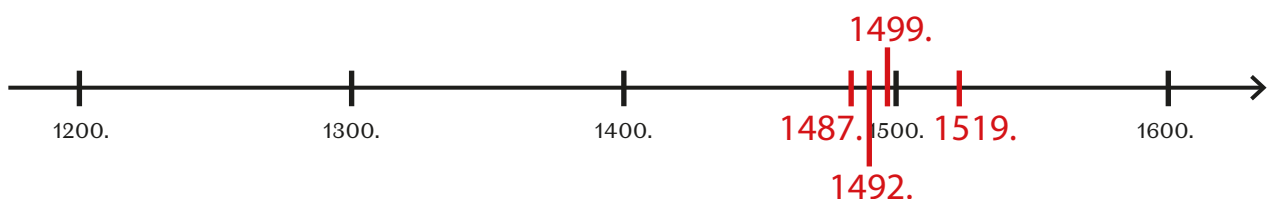
Otkriće ostataka vikinških kuća u zaljevu L'Anse aux Meadows na Newfoundlandu.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**
10. Na slijepoj karti:

- a) crvenom bojom označite putovanje Bartolomea Diasa
- b) plavom bojom označite putovanje Kristofora Kolumba
- c) žutom bojom označite putovanje Vasca da Gamme
- d) zelenom bojom označite putovanje Fernanda Magellana.

11. Na crti vremena:

- a) upišite godine koje označuju početak i kraj velikih otkrića
- b) podcrtajte i podebljajte godinu velikih otkrića.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA****12. S kojim su znanjima europski pomorci krenuli u velika otkrića?**

Znanjima iz astronomije, geografije, brodogradnje te novim tehničkim znanjima.

13. Kako su izgledali ljudi koje su Kolumbo i njegovi pomorci susreli?

Bili su potpuno goli i začuđeni brodovima koje su ugledali.

14. Kako se promijenila predodžba o američkim urođenicima u Kolumbovo vrijeme i danas?

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****15. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.****Magellanova tragična smrt**

„Dana 6. ožujka 1521. godine, ekspedicija je pristala na otok Guam, a deset dana kasnije usidrili su se na filipinskom otoku Cebú, svega 400 nautičkih milja od Začinskog otočja, konačnog cilja njihovog putovanja. Magellan se sastao s vođom navedenog otoka, koji je, nakon što se preobratio na kršćanstvo, nagovorio Portugalca i njegovu ekspediciju da mu pomognu u osvajanju otoka Mactana, koji je bio pod vladavinom neprijateljskog plemena.

U borbi, koja se dogodila 27. travnja 1521. godine, Magellan je pogođen otrovnom strelicom, a njegova posada prepustila ga je sudbini i povukla se na brodove. Magellan je umro, a preživjeli članovi posade su se, u brodovima nakrcanim začinima, odlučili vratiti kući, ali svaki svojim putem. Jedan je, posve neuspješno, krenuo istim putem nazad preko Pacifika i nestao, no drugi brod, Vittoria, zaplovio je preko Indijskog oceana prema rtu Dobre nade te uspješno oplovio Afriku da bi se 6. rujna 1522. vratio u španjolsku luku Sanlúcar de Barrameda.

Tako je po prvi put u povijesti, čovjek oplovio Zemlju, a Magellan ostao zapamćen u povijesti kao moreplovac koji je započeo taj čuveni put i otvorio neke nove vidike u moreplovstvu.”

a) Zašto je Magellanova ekspedicija pomogla vodi otoka Cebu u osvajanju otoka Mactan?

Zato što se vođa otoka Ceba preobratio na kršćanstvo.

b) Što se dogodilo Magellanu tom prilikom?

Poginuo je.

c) Što je bio uspjeh Magellanova broda *Vittoria*, ali ne i samoga kapetana?

Uspješno se vratio u španjolsku luku iz koje je i isplovio.

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

16. Na slijepoj karti uz pomoć povijesnog atlasa osjenčajte:

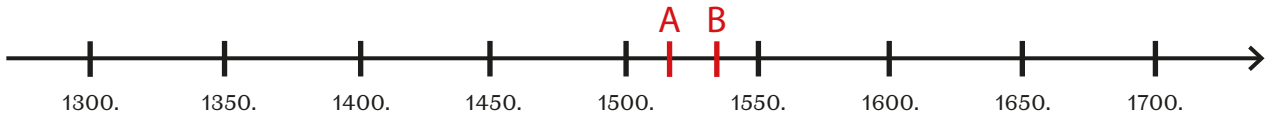
a) prostor civilizacije Asteka ljubičastom bojom

b) prostor civilizacije Maja crvenom bojom

c) prostor civilizacije Inka zelenom bojom.

17. Na crti vremena upišite:

- a) Pizzarovo osvajanje države Inka
- b) Cortesovo osvajanje Meksika.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA****18. Što znači riječ *konkvistador*?**

Znači pobjednik / osvajač.

19. Koje su pozitivne posljedice djelovanja konkvistadora vidljive i danas?

Potaknuli su daljnje istraživačke pothvate koji su utjecali na razvoj trgovine te robne razmjene između Europe i Novoga Svijeta.

20. Koje su negativne posljedice njihova djelovanja zauvijek promijenile povijest američkoga kontinenta?

Robovski rad te uništenje domorodačkih civilizacija.

21. Koja je posljedica susreta bijelaca i domorodaca i danas vidljiva u izgledu Meksikanaca?

Većinu stanovnika čine mestici – potomci starosjedilaca i europskih doseljenika.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****22. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.**

Budući da su konkvistadori bili vrlo okrutni prema domorodcima u današnjoj Venezueli u potrazi za zlatom, jedan poglavica, kako bi spasio svoje pleme, ispričao je priču o bogatom „gradu od zlata” i kralju koji njime vlada. Jedanput na godinu čisti

dušu tako što, bogat kakav jest, na sebe pospe zlatni prah i stavi mnoštvo nakita na sebe, te skoči u jezero. Konkvistadori su ostavili pleme na miru i krenuli u potragu za „El Doradom” (samo ne znamo je li se to odnosilo na grad ili kralja). Mnogi su konkvistadori, ali i kasniji istraživači i lovci na blago ostavili živote, ali El Dorado nisu našli.

„Legenda o gradu El Doradu u amazonskoj prašumi navodno nije samo mit kako su znanstvenici godinama tvrdili. Snimke Google Eartha u amazonskoj prašumi na granici Brazila i Bolivije pobile su njihove tvrdnje. Na oko 200 kvadratnih km prostiru se pravilni oblici i navodno pokazuju tragove nekadašnjih cesta, zgrada i mostova. Tisuće istraživača tražilo je izgublenu civilizaciju. Mnogi se iz potrage nikad nisu vratili, ali to nije pokolebalo osvajače da dalje traže Zlatni grad. Arheolozi kažu da je na tom prostoru moglo živjeti oko 60 tisuća ljudi.”

a) Što je El Dorado?

Prema priči, to je „bogati grad od zlata”.

b) Kako je nastala priča o El Doradu?

Jedan je poglavica, kako bi spasio svoje pleme, ispričao konkvistadorima tu priču o El Doradu.

c) Koje su bile posljedice te priče?

Konkvistadori su ostavili pleme na miru i krenuli u potragu.

d) Što je službena znanost dosad spoznala o El Doradu?

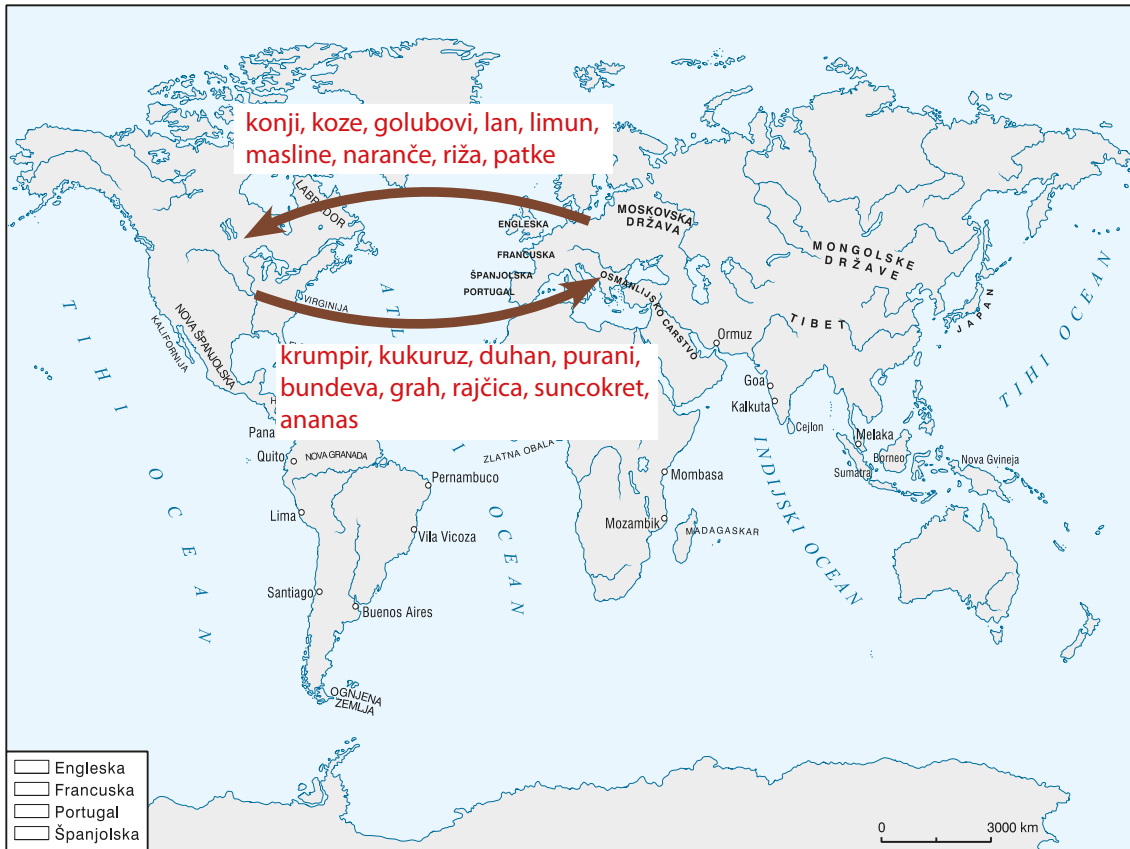
Znanstvenici su prvotno tvrdili da je ta priča samo mit.

23. Koje su nove moderne spoznaje o mogućem El Doradu?

Moderna istraživanja navodno pokazuju tragove nekadašnjih cesta, zgrada i mostova na oko 200 km².

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**

24. Na slijepe kartu iznad i ispod strelica upišite nazive:

a) proizvoda koji odlaze iz Europe u Ameriku

b) proizvoda koji dolaze iz Amerike u Europu.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**

25. Koja je dotadašnja velika pomorska sila izgubila važnost prebacivanjem trgovine sa Sredozemlja na Atlantik?

Venecija.

26. Koje su se nove kolonijalne sile pojavile nakon velikih otkrića?

Španjolska, Portugal, Nozozemska, Engleska i Francuska.

27. Odakle u Americi danas stanovnici afričkog podrijetla?

Europski kolonizatori su ih dovodili kao robove.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****28. Pročitajte tekst i odgovorite na sljedeća pitanja.**

„Atlantska trgovina robljem odvijala se preko Atlantika od 15. do 19. stoljeća. Golema većina robova bili su Afrikanci koje su oteli i zatim slali na rad na plantažama, rudnicima, građevinarstvu, šumama itd. u Americi ili drugim kolonijama. Smatra se da je oko 12 milijuna robova odvezeno iz Afrike u Novi svijet, s time da ih je još mnogo milijuna umrlo putem zbog nehumanih uvjeta na brodovima. Godine 2017. više od 150 godina nakon kraja te strašne epizode ljudske povijesti, arheolozi su kod Gran Canarije na Kanarskim otocima otkrili posmrtni ostatke 11 robova iz sredine 15. stoljeća. DNK analiza pokazala je da se radi o ljudima iz sjeverne Afrike. Na kostima su pronađeni tragovi brojnih radnih ozljeda karakterističnih za radnike na plantaži. Zanimljivo je da svi robovi nisu pokopani na isti način, što upućuje na to da su pripadali različitim kulturama. Riječ je o najstarijim dosad pronađenim ostacima vezanima uz Atlantsku trgovinu robljem.”

a) Kada je i zašto počela trgovina robovima preko Atlantskog oceana?

Počela je u XV. st. Robovi su radili na plantažama, u rudnicima, građevinarstvu.

b) Kada je pronađeno groblje robova?

Godine 2017.

c) Gdje je pronađeno?

Kod Gran Canarije na Kanarskim otocima.

d) Koja je zanimljivost otkrivena pri tome?

Svi robovi nisu pokopani na isti način, što upućuje na to da su pripadali različitim kulturama.

GOSPODARSTVO I TEHNOLOŠKE PROMJENE U RANOME NOVOM VIJEKU

POVIJESNI KONCEPT VRIJEME I PROSTOR

1. Na temelju teksta iz udžbenika upišite u tablicu osnovno o životu plemstva u ovim razdobljima.

ŽIVOT PLEMTVA		
Rani srednji vijek	Razvijeni i kasni srednji vijek	Rani novi vijek
– žive od prihoda s imanja koja su obrađivali kmetovi – bili su oslobođeni poreza – njihov dom je veći i bolje građen, a imao je i više prostorija	– žive u utverdama i dvorcima koje, osim za stanovanje, služe i za obranu posjeda – dvorci su sadržavali mnoštvo prostorija za razne namjene	– život plemstva se i dalje nastavlja u dvorcima koji polako gube obrambenu, ali zadržavaju stambenu funkciju

POVIJESNI KONCEPT KONTINUITET I PROMJENA

2. Kako se na život plemstva odražavaju promjene nakon Velikih otkrića?

Plemstvo u novom vijeku polako gubi financijsku moć, no i dalje ima političku moć.

3. Čime su zamijenjene srednjovjekovne vojničke funkcije plemstva?

Zamijenjene su administrativnim ulogama na dvoru.

4. Kako se plemstvo uklopilo u život ranoga novog vijeka?

Plemstvo se uključuje u proizvodnju i trgovinu.

POVIJESNI KONCEPT RAD S POVIJESNIM IZVORIMA

5. Pročitajte tekst i odgovorite na sljedeća pitanja.

„U europskoj povijesti općenito, a i u hrvatskoj povijesti posebice, plemstvo je od srednjeg vijeka do devetnaestog stoljeća imalo jednu od najvažnijih uloga te je jedna od najbolje dokumentiranih društvenih skupina u prošlosti i jedan od najviše istraživanih društvenih skupina. Plemstvo je kao fenomen nastajalo tijekom izrazito dugog razdoblja od tisuću godina (tijekom gotovo čitavog srednjeg vijeka od kasne antike do kraja 14. st.) te da se samim time teško može očekivati da je tijekom tog razdoblja ostalo gotovo nepromijenjeno. (...)”

(Damir Karbić, *Plemstvo – definicija, vrste, uloga*, HAZU, Zagreb, 2006.)

a) Otkada se prema autoru izvora plemstvo razvijalo?

Od početka srednjeg vijeka.

b) Koliko je trajao razvoj plemstva?

Gotovo 1000 godina.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**

6. Na slijepoj karti uz pomoć povijesnog atlasa upišite godine i mjesta seljačkih nemira u XVI. i XVII. stoljeću u Europi. **Individualni odgovor.**

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

7. Popunite tablicu.

NOVA FEUDALIZACIJA		
Uzrok	Događaj	Posljedica
– razvoj robno-novčanih odnosa – sloj bogatog građanstva	– pokrenuta nova feudalizacija u državama srednje i istočne Europe	– život seljaka se pogoršao (novo kmetstvo)

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA****8. Kako se promijenio život seljaka u novom vijeku u usporedbi sa srednjim vijekom?**

Život seljaka se pogoršao te su sve češće izbijale seljačke bune.

9. Koje su razlike u životu seljaka u novom vijeku i danas?

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****10. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.**

„Za odnos prema djeci u seoskoj obitelji, izražavanje emocionalne privrženosti i za njihov odgoj bila je presudna uloga roditelja, općeprihvaćeni ‚pedagoški‘ svjetonazor, broj članova obitelji i šire porodice te gospodarski status.

U cijeloj je Europi u 16. stoljeću položaj seoskog stanovništva bio znatno pogoršan. Vlast zemljoposjednika i prihodi stalno su rasli, povećavala su se vladareva potraživanja, a nadničari su za svoj mukotrpan rad dobivali sve manje. Takav je razvoj situacije u konačnici rezultirao porastom siromaštva i ustancima s jedne strane te bogaćenjem i jačanjem aristokratske moći s druge strane. Rast proizvodnje prehrambenih proizvoda i sirovina odvijao se sporije od porasta stanovništva te je završio konačnim općim siromašenjem i pogoršanjem uvjeta života seoskog stanovništva. Potkraj 16. stoljeća broj djece po svakom se paru smanjio jer se u brak stupalo kasnije pa se i to smatra jednom od posljedica pogoršanja gospodarskih uvjeta (...)”

(<https://povijest.hr/drustvo/kultura/djetinjstvo-u-seoskim-sredinama-pocetkom-novog-vijeka/>)

a) Kako se promijenilo brojno stanje novovjekovnih obitelji u odnosu na srednji vijek?

Broj djece po svakom se paru smanjio.

b) Koji je razlog tomu?

U brak se stupalo kasnije kao posljedica pogoršanja gospodarskih uvjeta.

RAZVOJ GRADOVA U RANOME NOVOM VIJEKU

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

1. Na slijepoj karti uz pomoć povijesnog atlasa označite dijelove Europe u kojima se u ranome novom vijeku događa porast i razvoj gradova.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**
2. Popunite tablicu.

URBANIZACIJA		
Uzrok	Događaj	Posljedica
– geografska otkrića (luke) – gradovi postaju sjedišta političke moći	– porast gradova i broja gradskog stanovništva	– prenapučenost gradova – neravnomjeran razvoj svih dijelova grada

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**
3. Kako se promijenio ranonovovjekovni grad u usporedbi sa srednjovjekovnim gradovima?

Ranovjekovni grad je puno veći i neprestano se širi jer nije ograničen gradskim zidinama kao srednjovjekovni gradovi.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**
4. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanje.

„Povijest suvremenog Manchestera počinje tekstilnom proizvodnjom tijekom industrijske revolucije. Velika većina predenja pamuka odvijala se u gradovima na jugu Lancashirea i sjevernog Cheshirea, a Manchester je neko vrijeme bio najproduktivniji centar za preradu pamuka, a kasnije i najveće svjetsko tržište za pamučne proizvode. Manchester je nazvan ‚Cottonopolis‘ i ‚Grad skladišta‘ tijekom viktorijanske ere. U Australiji, Novom Zelandu i Južnoj Africi pojam ‚manchester‘ se još uvijek koristi za kućanstvo: posteljinu, jastučnice, ručnike itd. Industrijska revolucija dovela je do velikih promjena u Manchesteru i bila je ključna za povećanje broja stanovnika Manchestera.”

Na primjeru Manchestera objasnite kako je razvoj manufakture i industrije izazvao razvoj gradova?

Razvoj infrastrukture i industrije u Manchesteru otvorio je velik broj radnih mjesta što je privuklo ljude da se u njega dosele.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**

5. Na slijepoj karti uz pomoć povijesnog atlasa ucrtajte prostor koji je pokrivala Hanza.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

6. Popunite tablicu.

RAZVOJ MANUFAKTURA		
Uzrok	Događaj	Posljedica
– dostupnost i niska cijena sirovina – potreba za obrtničkim proizvodima	– pojava velikih radionica – manufaktura	– podjela rada – svaki radnik izrađuje jedan dio proizvoda – ubrzana i povećana proizvodnja

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA****7. Objasnite kako se od obrta u ranome novom vijeku razvijaju manufakture.**

Povećan priliv sirovina utjecao je na to da je obrtnička proizvodnja postupno prelazila u manufakturnu.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****8. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.**

„Gilda (njem. Gilde, engl. guild: plaća < staronord. gildi), u širem smislu, udruga (vjerska, dobrotvorna, trgovačka, politička) osnovana već u ranom srednjem vijeku (V – X. st.); u užem smislu, udruga trgovaca radi pružanja uzajamne pomoći i zaštite, osiguranja kvalitete i cijene robe, uklanjanja međusobne konkurencije te onemogućivanja strane konkurencije. Trgovačke gilde bile su osobito moćne od X. do XV. stoljeća, kada su igrale veliku ulogu u životu gradova Njemačke (HANZA), Engleske (London), Francuske (Pariz, Rouen) i Italije (Genova, Firenca). U Rusiji su, kao državne institucije, postojale u XVIII – XIX. stoljeću, a zamijenile su stariju organizaciju po sotnama (satnijama), koja je postojala još od XII. stoljeća. U davninu seže organizacija gilda u Indiji, Japanu i Kini. S proširivanjem trgovačkih odnosa i jačanjem središnje državne uprave u XV. i XVI. stoljeću, moć gilda počela je slabjeti pa one nestaju u XIX. stoljeću.”

(<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=21991>)

a) Što su gilde?

Udruge trgovaca.

b) Čemu su služile gilde?

Pružanju uzajamne pomoći i zaštite, osiguranju kvalitete i cijene robe te uklanjanju međusobne konkurencije.

c) Koja je bila najveća gilda koja je obuhvaćala veći dio Njemačke?

Hanza.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**

9. Na slijepoj karti uz pomoć povijesnog atlasa označite zemlje s jakim protestantskim utjecajem.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

10. Popunite tablicu.

POJAVA BURŽOAZIJE		
Uzrok	Događaj	Posljedica
– geografska otkrića – razvoj građanstva – financijska moć	– razvoj bogatog građanstva – buržoazije	– novi stil života – polagani rast političke moći

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA****11. S pojavom građanstva pojavili su se tada novi pojmovi koji se i danas upotrebljavaju.**

a) Što je buržoazija?

Sloj vrlo bogatog građanstva.

b) Što je luksuz?

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****12. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.**

„(...) U 18. stoljeću u Velikoj Britaniji ugljen i para promijenili su proizvodnu tehnologiju ali i živote žena. Industrijska revolucija je imala nepovoljan učinak na ženske živote – dvostruki rad (u tvornici i domaćinstvu), naporan rad u nehumanim uvjetima, manje plaćen rad od muškaraca, češći zdravstveni problemi i češće ozljede na radu zbog šire odjeće. U Velikoj Britaniji za isti posao muškarac dobiva 8 penija dnevno, a žena 6 penija. To se objašnjavalo time da su niske nadnice trebale žene zadržati doma da ne oduzimaju muškarcima posao. A po drugoj strani žene su poslodavcima isplativije jer su poslušnije i jednako djelotvorne kao muškarci. Najopasniji posao u kojem su sudjelovale žene, ali i djeca, je iskapanje ugljena. Žene bi u četrnaestosatnom radnom danu puzale 15-30 km i iznijele 1-2 tone ugljena. Smrtnost tih žena bila je velika, a životni vijek kratak. Osim toga, svakodnevno su se morale suočavati i s omalovažavanjem čak i fizičkim kažnjavanjem i seksualnim napastovanjem od strane svojih nadzornika. Smještaj radnica je često bio vezan uz mužev posao, da bi s njegovom smrću nestao i njezin krov nad glavom. Zato je u gradovima porastao broj žena skitnica i žena samoubojica (...)”

(<http://povijest.net/2018/?p=1456>)

a) Kakav je bio položaj radnica u novom vijeku?

Naporno su radile, a bile su manje plaćene od muškaraca. Češće su imale

zdravstvene probleme te ozljede na radu.

b) Zašto su poslodavci radije zapošljavali žene?

Jer su im manje plaćali, a i bile su poslušnije.

EUROPSKE MONARHIJE

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

1. Na slijepoj karti uz pomoć zemljovida u udžbeniku ucrtajte područja apsolutističkih monarhija u Europi.

POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE

2. Popunite tablicu.

POJAVA APSOLUTIZMA		
Uzrok	Događaj	Posljedica
– nesigurno razdoblje za održavanje vlasti – vladar želi ojačati vlast i podanike čvršće vezati uz sebe	– nastaje nov način upravljanja državom – apsolutizam	– neograničena vlast vladara – slabljenje plemstva

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

3. Kakav je bio položaj građanstva u apsolutizmu?

Ono je bilo vladarev oslonac te je postalo okosnica gospodarstva.

4. Kakav je bio položaj plemstva u apsolutizmu?

Plemstvo je slabilo te je postupno gubilo svoje povlastice.

POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA

5. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

„**Apsolutizam** (njem. *Absolutismus*, franc. *absolutisme*, od lat. *absolutus*: neograničen), neograničena vlast. Politički režim (najčešće u obliku despocije ili monarhije) u kojem samodržac ili jedan državni organ ima zakonodavnu, upravnu i sudsku vlast koja nije ograničena zakonima što ih sam ne bi mogao mijenjati. Apsolutna monarhija, oblik vlasti na prijelazu iz feudalnog u kapitalističko društvo, uzima se kao povijesni primjer tipičnog apsolutizma, gdje je sva vlast isključivo u rukama monarha (vladara). Apsolutni monarh obnaša sve tri funkcije vlasti, ograničen je samo vlastitim zakonima, koje može u svako doba izmijeniti. U sustavu apsolutizma isključeno je postojanje drugoga državnog organa koji bi bio neovisan o monarhu i koji bi s njim

makar djelomično dijelio vlast. Zato apsolutizam postoji i onda kada izabrano tijelo ima samo ulogu monarhova savjetodavca. Ako monarh postupi po savjetima takva tijela, apsolutizam je stvarno ublažen. Takvo stanje dovodilo je do prijelaza iz apsolutne u ograničenu, potom ustavnu monarhiju (npr. u Engleskoj postupnom i dugotrajnom evolucijom). Drugdje je apsolutizam ukinut revolucijom (u Francuskoj 1789). Za XVIII. st. karakterističan je tzv. prosvijećeni apsolutizam, u kojemu monarh slijedi načelo o potrebi podizanja blagostanja svojih podanika, odn. načelo o unapređenju razvoja države. Taj tip apsolutizma razvio se, primjerice, u Pruskoj za vladavine Fridrika II., u Habsburškoj Monarhiji za Josipa II., te u Rusiji za Katarine II. U hrvatskoj povijesti pod pojmom apsolutizma razumiju se sva ona razdoblja u kojima nisu funkcionirale tradicionalne feudalne ustavne uredbe, odn. razdoblja u kojima je bilo suspendirano ustavno stanje.”

(<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3426>)

a) Kako je organizirana vlast u apsolutizmu?

Sva vlast je isključivo u rukama monarha. Ograničen je samo vlastitim zakonima, koje može u svako doba izmjeniti.

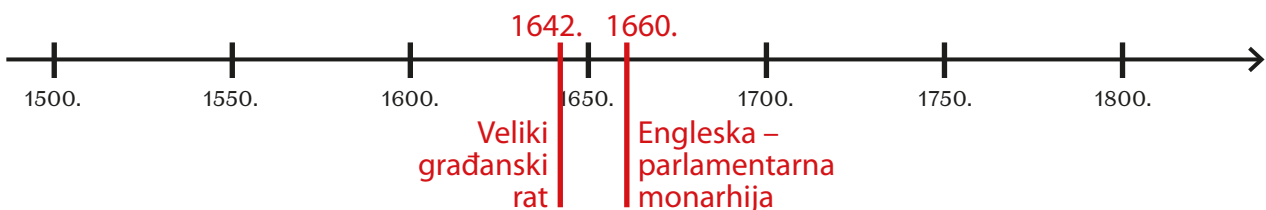
b) Gdje se razvio prosvijećeni apsolutizam?

U Pruskoj, Habsburškoj Monarhiji i Rusiji.

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

6. Na crti vremena označite događaje koji su doveli do nastanka parlamentarne monarhije u Engleskoj.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**
7. Popunite tablicu.

GRAĐANSKI RAT U ENGLESKOJ		
Uzrok	Događaj	Posljedica
– kralj Karlo I. ukinuo je parlament i vlada apsolutistički	– pobuna parlamenta i izbijanje građanskog rata – sukobi kraljeve i parlamentarne vojske	– kralj uhvaćen i pogubljen – ukinuta monarhija i proglašena republika

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**
8. Kako je nastala prva parlamentarna monarhija?

Engleski parlament odlučio je obnoviti monarhiju kojoj bi s kraljem mogao dijeliti vlast.

9. Navedite parlamentarne monarhije u današnjoj Europi.

Mogući odgovori: Belgija, Danska, Luksemburg, Norveška, Nizozemska, Švedska, Španjolska, Velika Britanija.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**
10. Pročitajte tekst i odgovorite na sljedeća pitanja.

„U Europi je danas 12 država koje su po svojem ustroju monarhije. Među njima su i Vatikan i Andora. Vatikan je izborna monarhija kojoj je na čelu biskup Rima – Papa. Andora je pak po ustroju parlamentarna kneževina, čiji su sukneževi predsjednik Francuske i biskup Urgella iz Španjolske. To znači da je trenutni suknez Andore francuski predsjednik François Hollande. Budući da Andora nema svoju vlastitu vojsku, njena obrana dužnost je Francuske i Španjolske.

Elizabeta II. te danska kraljica Margareta II. Većina vladara ima reprezentativnu ulogu. U šest monarhija nasljednik se bira po apsolutnoj primogenituri što znači da prvorodeno dijete bez obzira na spol postaje vladar ili vladarica. Apsolutna primogenitura je prvo uvedena u Švedskoj i to 1980. godine. Tada je prvorodena Viktorija s trona „skinula” svojeg mlađeg brata Karla Filipa. On je rođen 1979. godine i tada je još bio prijestolonasljednik. Sljedeće godine usvojen je zakon o apsolutnoj primogenituri pa je nasljednica krune postala njegova starija sestra.

U tri monarhije Španjolskoj, Monaku i Velikoj Britaniji prednost se daje muškoj djeci. No Velika Britanija planira uvesti apsolutnu primogenituru. U Lihtenštajnu nasljednici su muška djeca. Poglavlara Vatikana biraju kardinali. U Andori su dva monarha, aktualni predsjednik Francuske koji se bira na izborima te biskup Urgela (...)

a) Koje su danas monarhije u Europi?

Vatikan, Andora, Danska, Švedska, Španjolska, Monako, Velika Britanija.

b) Koje su posebnosti među njima?

Vatikan je izborna monarhija kojoj je na čelu biskup Rima – papa. Andora je parlamentarna kneževina, čiji su kneževi predsjednik Francuske i biskup iz Španjolske.

c) Kako se u pojedinim monarhijama biraju vladari?

U većim monarhijama nasljednik se bira po apsolutnoj primogenituri (sin ili kći), a u nekim se monarhijama prednost daje muškoj djeci.

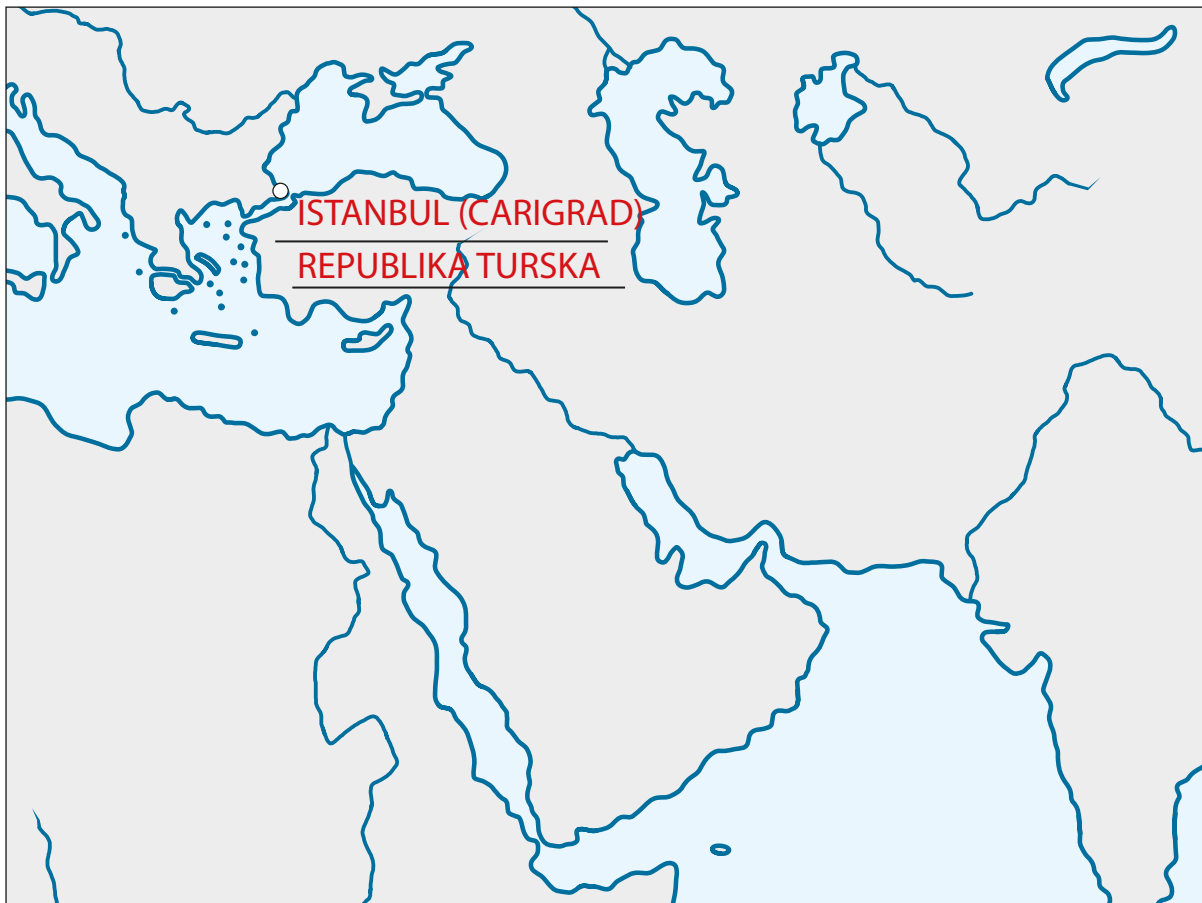

USPON OSMANSKOG CARSTVA

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

1. Odgovorite na pitanja i na slijepoj karti uz pomoć povijesne karte u udžbeniku na str. 156 riješite zadatke.

a) U kojem je stoljeću Osman I. osnovao državu?

U XIII. stoljeću.

b) Na granicama koje je moćne države nastala osmanska država?

Na granicama Bizantskog Carstva.

c) Upišite u slijepu kartu naziv države koja je danas na tom prostoru.

d) Upišite u slijepu kartu ime glavnoga grada Bizantskog Carstva.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**
2. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

Egipćanin Šemsuddin, liječnik osmanskog sultana Bajazida I., napisao je:
„Osmanski vladar sjeo bi rano ujutro na široku, uzdignutu sofu. Narod je stajao ponešto udaljen, na mjestu s kojeg je mogao vidjeti sultana, a svatko tko je pretrpio nepravdu mogao je doći k njemu i izreći svoju žalbu. O slučaju se odmah presuđivalo. Sigurnost u zemlji je tolika da nitko ni u kojem dijelu Carstva ne bi dodirnuo potpuno natovarenu devu koju je njezin vlasnik ostavio i nekamo otišao.”

(Halil Inalcik, *Osmansko carstvo – Klasično doba 1300. – 1600.*; Srednja Europa, Zagreb, 2002., str. 91)

a) O čemu govori izvor?

O sultanu Bajazidu I.

b) Je li autor izvora bio svjedok događaja?

Da, bio je njegov osobni liječnik.

c) Kako se zove poglavar Osmanskog Carstva?

Sultan.

d) Kakav je njegov stav prema problemima podanika?

Svatko tko je pretrpio nepravdu mogao mu je izreći žalbu.

e) Je li Osmansko Carstvo bila sigurna zemlja? Po čemu to zaključujete?

Po rečenici u kojoj spominje da svatko može bilo gdje ostaviti svoje vlasništvo i ono će ostati netaknuto.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**
3. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

„Karavansaraji su građeni duž glavnih putova države Seldžuka, koji su povezivali prijestolnicu i važnije gradove u unutrašnjosti. Karavansaraj se uvijek sastoji od pravokutnog dvorišta okruženog zgradama. Tu su sobe za putnike i jedna zgrada, često vrlo velika, koja je vjerojatno služila kao staja. U sredini dvorišta bila je fontana koja je katkada imala gornji kat gdje je bila malena džamija. Osim staje, najveća građevina često su bila ulazna vrata, bogato ukrašena, među kojima su i arabeske.”

(Suraiya Faroqhi, *Sultanovi podanici*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2009., str. 52 – 53)

a) Što je karavansaraj i čemu služi?

Prenoćište uz glavni put. Služi za odmor putnika.

b) Navedite glavne dijelove karavansaraja.

Sastoji se od pravokutnog dvorišta koje je okruženo zgradama.

c) Kako se zovu današnji objekti uz prometnice?

Odmorišta i moteli.

d) Čemu služe ti današnji objekti i koji njihovi dijelovi imaju sličnosti s dijelovima karavansaraja?

Služe za odmor i osvježenje. Najveću sličnost imaju sobe u kojima se može i duže odmoriti.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**

4. Zašto je carstvo podijeljeno na veće i manje teritorijalne jedinice? Kako je ta podjela utjecala na organizaciju Carstva?

Carstvo je bilo podijeljeno radi lakšeg upravljanja. Carstvo je na taj način bilo bolje organizirano.

5. Kako je, prema vašem mišljenju, razlika u plaćanju poreza između muslimanske i nemuslimanske raje utjecala na njihove odnose?

Individualni odgovor.

6. Što mislite, zašto sultan nije davao uživateljima timara pravo vlasništva nad zemljišnim posjedom?

Individualni odgovor.

7. Kako je to utjecalo na poslušnost osmanlijskih nositelja dužnosti prema sultanu?

Bili su više poslušni prema sultanu.

8. Zašto su seljaci bili zadovoljni timarskim sustavom?

Zato što je sultan određivao visinu prihoda kojega su morali plaćati te nisu mogli biti iskorištavani preko toga.

POVIJESNI KONCEPT
USPOREDBA I SUČELJAVANJE

9. Promotrite ilustracije, pročitajte tekstove i odgovorite na sljedeća pitanja.

AKINDŽIJE: Osim teško naoružanih spahija, u redovima je provincijskih trupa, bilo i lakih konjaničkih jedinica, od kojih su najvažniji bili tzv. akindžije: (jurišnici). Njihov se zadatak sastojao u tome da uznemiruju neprijatelja, presijecaju mu put, izviđaju i pljačkaju. Akindžije nisu primali ni plaće ni nadarbine, nego su sav svoj prihod

ostvarivali od plijena. Disciplina nije bila jača strana akindžija i često su nanosili štete čak na osmanskim teritorijama.

JANJIČARI: Veliki kotao (kazan) bio je simbol janjičarskih odreda; prepustiti ga neprijatelju bila je najveća sramota, a prevrnuti ga znak za uzbunu. U ratu su janjičari nosili visoku bijelu pustenu kapu, a u mirno doba turbane. Bili su naoružani lukom, strijelom, handžarom, sabljom, sjekirom, buzdovanom, bodežom i kopljem, a poslije puškom. Za bitke, nalazili su se u središtu vojske, ispred sultana (ako je sudjelovao u bitki). Većina uspjeha osmanske vojske pripisivana je njima. Nadaleko su bili poznati zbog nemilosrdna postupanja s neprijateljima.

Kao sultanova tjelesna straža, s vremenom su zadobili odlučujući politički utjecaj na izbor vezira i nekih sultana.

a) Tko su bili akindžije, a tko janjičari?

Akindžije – lake konjičke jedinice, zadatak im je uznemiravati neprijatelja.

Janjičari – sultanova tjelesna straža, pješачke postrojbe.

b) Proučite slike i odredite koja je glavna razlika u naoružanju između janjičara i akindžija i zašto.

Individualni odgovor.

c) Koja je razlika u plaći između janjičara i akindžija?

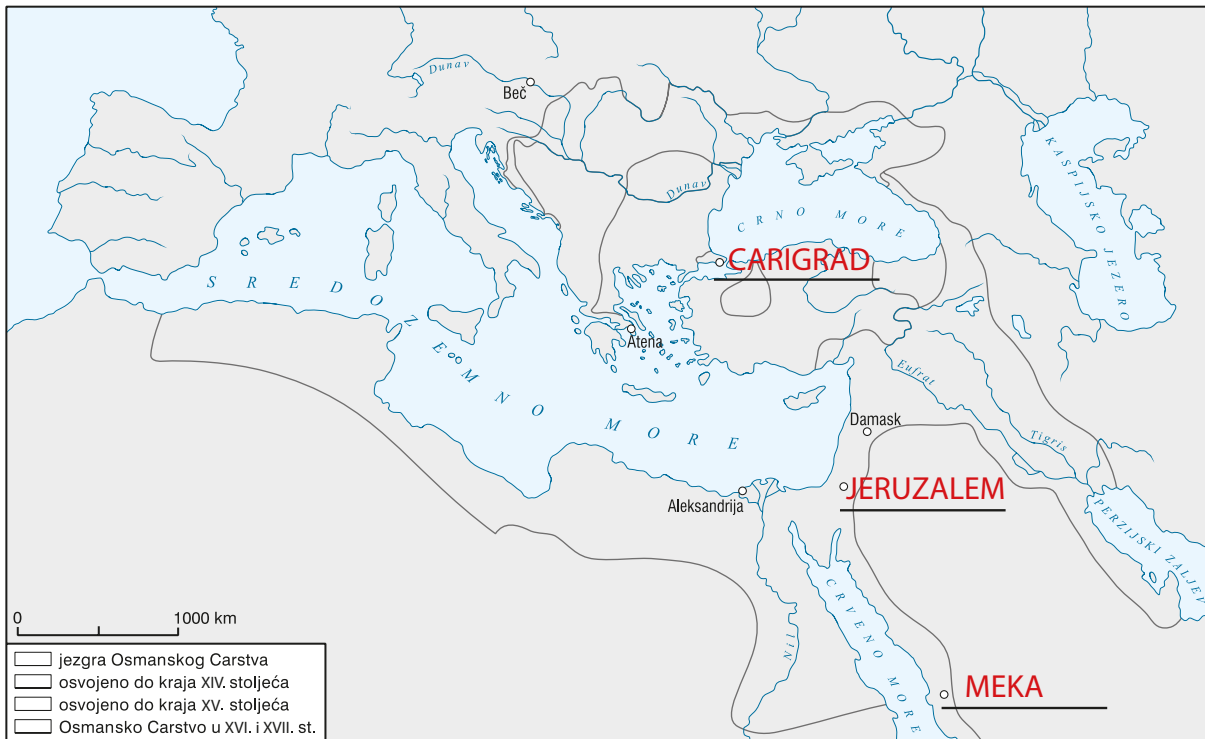
Akindžije su svoj prihod ostvarivali od plijena, a janjičari su bili plaćeni za svoju službu.

d) Koja je od ove dvije vrste vojnih jedinica bila organiziranija i imala jači utjecaj na zbivanja u Carstvu? Objasnite svoj odgovor.

Janjičari su bili organiziraniji, a s vremenom su zadobili odlučujući politički utjecaj na izbor vezira nekih sultana.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**

10. Na slijepoj karti uz pomoć povijesne karte u udžbeniku i atlasu označite:

a) granice Osmanskog Carstva kada je obuhvaćalo najveći teritorij

b) Carigrad, Jeruzalem i Meku.

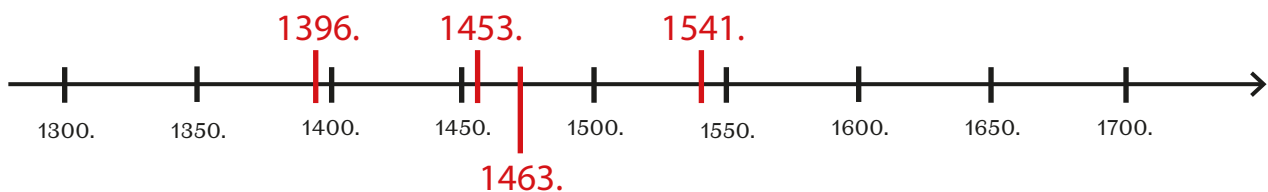
11. Na crti vremena upišite godine za sljedeće događaje.

a) Bitka kod Nikopolja **1396. g.**

b) pad Carigrada **1453. g.**

c) pad Bosne **1463. g.**

d) zauzimanje Budima **1541. g.**

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**
12. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

„Islamizacija je prevođenje neislamskog stanovništva na islam. Općenito je do prelaženja na islam u osmanlijskim zemljama dolazilo dobrovoljno, pri čemu je važan motiv bilo stjecanje boljeg društvenog položaja ili ostvarivanje poreznih olakšica. Islamizaciji su pridonijeli i slabost organizacije kršćanskih crkava i promidžba islamskih derviša (pripadnik muslimanskog vjerskog reda). Drukčija je situacija kod ratnih zarobljenika, osobito djece. Islamizacija se u hrvatskim zemljama širila s uspostavom osmanlijske vlasti, a snažno je zahvatila skupine željne povlaštenog statusa”.

(Islamizacija, *Opća i nacionalna Enciklopedija*, Proleksis/Večernji list, Zagreb, 2006.)

a) Što je islamizacija?

Prevođenje neislamskog stanovništva na Islam.

b) Navedite dva razloga za dobrovoljno prelaženje na islam.

Stjecanje boljeg društvenog položaja i ostvarivanje poreznih olakšica.

c) Navedite tragove islamskoga (turskog) utjecaja u današnjoj Republici Hrvatskoj u građevinama, prehrani i jeziku.

Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**
13. Izdvojite dva uzroka slabljenja Osmanskog Carstva.

Mogući odgovor: prestanak osvajačkih ratova, slabljenje središnje vlasti, gospodarsko zaostajanje, pobune kršćanskog stanovništva.

14. Koja su dva vojna poraza upozorila na slabljenje osmanlijske vojske?

Bitka kod Lepanta i bitka za Sisak.

15. Navedite koje posljedice slabljenje Osmanskog Carstva ima na:**a) veličinu teritorija****Teritorij se smanjuje.****b) moć sultana****Središnja sultanova vlast slabi, a sve su više jačali visoki osmanski dužnosnici.****c) proces islamizacije.****S prestankom osvajačkih ratova počela je nasilna islamizacija pokorenih kršćana.**

UČINAK ŠIRENJA OSMANLIJA I NJIHOV UTJECAJ NA HRVATSKU I EUROPU

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

1. Popunite tablicu.

Sabori 1527.		
mjesto održavanja Sabora	Cetingrad	Dubrava kod Čazme
vrijeme održavanja Sabora	1. 1. 1527.	6. 1. 1527.
sudionici Sabora	hrvatsko plemstvo	slavonsko plemstvo
odluke donesene na Saboru	– Ferdinand izabran za hrvatskog kralja – kralj je obećao plaćati 1000 konjanika i 200 pješaka te opskrbu oružjem i streljivom.	– Ivan Zapolja izabran za hrvatskog kralja

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA****2. Gdje je i kada prvi puta upotrijebljen hrvatski povijesni grb („šahovnica“)?**

Upotrijebljen je na pečatu kojim je ovjerena povelja sa sabora u Cetingradu

1527. g.

3. Zašto se na hrvatskim prostorima dogodio građanski rat od 1527. do 1538.?

Zato što je izbio sukob između pristaša Ivana Zapolje i Ferdinanda Habsburškog.

4. Koje su bile trajne posljedice građanskog rata?

Građanski rat najbolje su iskoristili Osmanlije tako što su zauzeli velik dio

Hrvatske i Ugarske.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****5. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.**

„Ime mi je Janos, ali su me za života zvali Ivan, Janko i slično. Iako sam rođen u Spišskom Hradu u Slovačkoj 1487. godine, rođen sam u uglednoj ugarskoj plemićkoj obitelji i rodio sam se kao erdeljski knez. Moj otac Istvan (Stjepan) bio je ugarski palatin. Ugarsko me plemstvo 11. 11. 1526. izabralo za ugarsko-hrvatskog kralja, suprotno svim ranijim plemićkim dogovorima. No, hrvatsko je plemstvo 1. 1. 1527. u Cetingradu na Saboru izabralo mog protivnika Ferdinanda, pa je izbio građanski rat. Podržalo me slavonsko plemstvo na saboru u Dubravi kod Čazme 6. 1. 1527. Građanski je rat na žalost završio pobjedom mog protivnika, ali je on bio krajnje fer i dopustio mi da vladam kneževinom Erdelj (danas Transilvanija). U Transilvaniji sam i umro u gradu Sebesu 1540. koji danas pripada Rumunjskoj.”

(<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66875>)

Koja nam se povijesna osoba obraća u ovome povijesnom izvoru?

Ivan Zapolja.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**

6. Na slijepoj karti uz pomoć zemljovida u udžbeniku označite gradove kod kojih je osmanlijski prodor na Beč zaustavio:

a) Nikola Jurišić **Kiseg**

b) Nikola Šubić Zrinski. **Siget**

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**

7. Kada i gdje je umro Sulejman Veličanstveni?

Umro je 1566. g. pri opsadi utvrde Siget.

8. Kako je Sulejmanova smrt promijenila situaciju i način života u Osmanskom Carstvu?

Sultanova smrt označila je početak slabljenja osmanlijskih osvajanja u Europi.

9. Koji je europski grad bio glavni cilj osmanlijskih osvajanja?

Beč.

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

10. Prema povijesnom zemljovidu u udžbeniku označite na slijepoj karti granice Osmanskog Carstva i ostatka nekadašnjega hrvatskoga kraljevstva.

11. Na slijepoj karti Europe uz pomoć povijesnog atlasa označite mjesta iseljavanja hrvatskog stanovništva prouzročenih osmanlijskim prodorima.

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

12. Prema zapisu Bartula Kašića opišite ukratko život Hrvata katolika na osvojenim područjima.

Kršćani su, da bi mogli i dalje živjeti prema svojoj vjeri, morali plaćati veliki porez.

13. Objasnite s pomoću primjera što znači pojam islamizacije.

Individualni odgovor.

14. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

„(...) Katolička crkva na osmanskom teritoriju nije imala jasno reguliran status, vjerojatno zbog činjenice što je njezin vjerski poglavar, papa, dugo vremena bio sultanov arhineprijatelj* i glavni pokretač protuturskih križarskih pohoda. Pravoslavna je crkva, s druge strane, uživala službeno priznanje osmanske administracije, i to na najvišoj razini, još od 1454., kada je Mehmed II. Osvajač, godinu dana nakon osvajanja Carigrada, imenovao Gennadiosa Scholariosa, zakletog neprijatelja unije Pravoslavne crkve s Rimom, i stoga pogodnoga kandidata, za patrijarha Ekumenske carigradske patrijaršije. Godine 1557. po sličnome modelu obnovljena je, i pritom službeno priznata, Srpska pravoslavna crkva, dok je za patrijarha postavljen Makarije Sokolović, vjerojatno bliski srodnik tadašnjega trećeg vezira, a potonjega velikog vezira, moćnog Mehmed-paše Sokolovića. Ugovori sultana s katolicima nisu bili sklapani na razini Carstva, nego individualno, zasebnim ugovorima s različitim katoličkim zajednicama u različitim dijelovima osmanske države. Skupine katolika dobivale bi tzv. garantna pisma ili jamstva sigurnosti pod imenom aman, kojim su im se jamčile sigurnost života i imovine te vjerske slobode. Aman se potom uobličavao u ahd ili ugovor, odnosno ahdnamu, carsko garantno pismo (...)”

* arhineprijatelj – glavni neprijatelj

(Vjeran Kursar, „Rat i mir s obiju strana granica”, *Hrvatska revija* 2, 2015., Matica Hrvatska, Zagreb)

a) Zašto je odnos osmanlijskih vlasti prema kršćanskim crkvama bio različit?

Katolička crkva nije imala jasno reguliran status jer je papa bio jedan od glavnih neprijatelja sultana. Pravoslavna crkva je uživala službeno priznanje osmanske administracije.

b) Kako je kršćanska raja regulirala svoj status i zaštitu?

Skupine katolika dobivale bi tzv. garantna pisma ili jamstva sigurnosti (sigurnost života, imovine, vjerske slobode).

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**

15. Na slijepoj karti Hrvatske uz pomoć zemljovida u udžbeniku označite:

- a) Hrvatsku vojnu krajinu i njezin glavni grad
- b) Slavonsku vojnu krajinu i njezin glavni grad
- c) Bansku vojnu krajinu i njezin glavni grad.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**

16. Pročitajte povijesni izvor iz udžbenika o Vlaškim statutima i odgovorite na sljedeće pitanje.

Kakav su oblik sudske neovisnosti Vlasi dobili Vlaškim statutima 1630. godine?

Samostalno su mogli birati svoje knezove i suce.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**
17. Popunite tablicu.

	Zrinsko-frankopanski otpor
uzroci otpora	– nezadovoljstvo vlašću Habsburga – apsolutistička nastojanja bečkoga dvora – ograničenje plemićkih prava
povod otporu	– nezadovoljstvo sklapanjem sramotnog mira u Vašvaru, čije su odredbe više pogodovala Osmanskom Carstvu
ciljevi urotnika	– oslobođenje od vlasti Habsburga
prvi vođa otpora	– Nikola Zrinski
drugi vođe otpora	– Petar Zrinski, Fran Krsto Frankopan

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**
18. Kako je stradao prvi vođa otpora protiv centralizma Leopolda I.?

Nikola Zrinski poginuo je tijekom lova.

19. Zašto je mir u Vašvaru nazvan sramotnim?

Iako je Habsburška vojska porazila Osmanlije, Habsburgovci su sklopili mir koji je više pogodio Osmanskom Carstvu.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****20. Pročitajte izvor i odgovorite na pitanja.**

„Moje drago serce. Nimaj se žalostiti zverhu ovoga moga pisma niti burkati. Polag Božjega dokončanja sutra o desete ore budu mene glavu sekli, i tulikaj še naukupe tvojemu Bratcu. Danas smo mi jedan od drugoga serčeno prošćenje uzeli. Zato jemljem ja sada po ovom listu i od tebe jedan vekovečni valet, Tebe proseči ako sam te v čem zbantuval ali ti se v čem zameril (koje ja dobro znam) oprosti mi. Budi bog hvaljen, ja sam k smerti dobro pripravan niti se plašim. Ja se ufam v Boga vsamogućega koji me je na ovom svitu ponizil, da se tulikaj še mene hoče milovati, i ja ga budem molil i prosil (komu sutra dojt ufam se) da se mi naukupa pred njegovem svetem thronušem v dike vekovečne sastanemo. Veče ništar ne znam ti pisati, niti za sina za druga do končanja našega siromaštva. Ja sam vse na Božju volju ostavil. Ti se ništar nej žalosti ar je to tak moralo biti. V Novom Mestu pred zadnjim dnevom mojega zaživljenja, 29 dan aprila meseca o sedme ore podvečer, leta 1671. Naj te Gospodin Bog s moju kčerju Auroru Veroniku blagoslovi.

Groff Zrini Petar”

(Oproštajno pismo Petra Zrinskog Ani Katarini Zrinskoj)

a) Zašto je ovo pismo proglašeno najljepšim ljubavnim pismom?

Individualni odgovor.

b) Kako su Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan reagirali na presudu o smrtnoj kazni?

Bili su pripravnici za smrt te je se nisu bojali.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA****21. Opišite opsadu Beča 1683.**

Osmanlije su, pod vodstvom velikog vezira Kara Mustafe, mjesecima opsjedali

Beč. Gradu je u pomoć stigla vojska poljskog kralja Jana Sobjeskog.

22. Kako je nastala Sveta liga i koja je bila njezina uloga?

Nakon osmanstog poraza, na inicijativu pape stvoren je savez Sveta liga. Cilj je bio potpuno oslobođenje od Turaka.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**
23. Popunite tablicu.

	Slabljenje moći Osmanlija
gospodarski uzroci	– smanjenje prihoda – zaostajanje gospodarstva – stanovnici se i dalje bave uglavnom poljoprivredom i obrtom
vojni uzroci	– prestanak osvajačkih ratova – janjičarima dopušteno da se bave građanskim zanimanjima
društvene promjene u Osmanskom Carstvu	– jačanje položaja osmanskih dužnosnika – nasilna islamizacija uzrokovala je mnoge kršćanske pobune i ustanke

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**
24. Popunite tablicu.

	USTANCI U DIJELOVIMA HRVATSKE POD OSMANLIJSKOM VLAŠĆU		
	Slavonija	Dalmacija	Lika
vođa	fra Luka Ibrišimović	Stojan Janković	Merko Mesić

25. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

„Mir u Srijemskim Karlovcima

Karlovački mir mirovni ugovor koji su 26. I. 1699. u Srijemskim Karlovcima potpisali predstavnici Svete lige (Habsburška Monarhija, Mletačka Republika, Poljska, Rusija) i Osmanskoga Carstva. Označava završetak rata započetoga 1683. pohodom velikoga vezira Kara Mustafa-paše na Beč. Zaključcima ugovora svakoj potpisanoj stranci pripao je dio zemalja osvojenih dotadašnjim ratovanjima prema načelu što tko posjeduje, neka mu i ostane (uti possidetis, ita possideatis). Poljskoj je pritom vraćena Podolija (Podolsk) i zapadni dio Ukrajine, a Osmansko Carstvo moralo je od srpnja 1700. Rusiji prepustiti Azov, pravo na neograničenu plovidbu Crnim morem te plovidbu trgovačkih brodova kroz tjesnace u Sredozemlju. Granica Osmanskoga Carstva prema Habsburškoj Monarhiji povukla se na tokove rijeka Save i Une. Habsburški car Leopold I. stekao je pritom cijelu Ugarsku i Transilvaniju osim temišvarskoga Banata, koji je ostao u sastavu Osmanskoga Carstva, cijelu Slavoniju i veći dio Srijema (osim jugoistočnog dijela sa Zemunom, Rumom i Srijemskom Mitrovicom), te Hrvatsku do Une i južno od Velebita. Hrvatska, koju je tijekom rada tzv. Komisije za razgraničenje (1699–70) zastupao P. R. Vitezović, stekla je svoje teritorije u dravsko-savskom međurječju kao i dio teritorija u dunavsko-savskom međurječju (do crte Slankamen–Rača), ali je znatan dio srednjovjekovne Hrvatske ostao u Bosanskom pašaluku. Iz hrvatskog teritorija izdvojen je prostor između rijeka Vrbasa i Une s Bosanskim Novim, Bosanskom Dubicom i Bihaćem, dio Posavine te uski pojas u istočnoj Lici (...)

(<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30593>)

a) Kako je podijeljen teritorij između zaraćenih strana?

Svakoj potpisanoj stranci pripao je dio zemalja osvojenih u dotadašnjim ratovima.

b) Kojim su se načelom vodili pri sklapanju mira u Srijemskim Karlovcima?

Vodili su se načelom „Što tko posjeduje, neka mu i ostane“.

c) Koje je dijelove Hrvatska trajno izgubila mirom u Srijemskim Karlovcima?

Prostor između rijeka Vrbasa i Une s Bosanskim Novim, Bosanskom Dubicom i Bihaćem, dio Posavine te uski pojas u istočnoj Lici.

REFORMACIJA I KATOLIČKA OBNova

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

1. Na slijepoj karti uz pomoć povijesnog atlasa:

- a) upišite mjesto nastanka reformacije
- b) crvenim strelicama označite smjerove širenja reformacije.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**
2. Popunite tablicu.

POČETAK REFORMACIJE		
Uzrok	Događaj	Posljedica
– raskošan život svećenstva – indulgencija – grijesi vrha Crkve	– Martin Luther istaknuo 95 stavova na vrata svoje crkve	– podjela Katoličke crkve – protureformacija – sukobi i ratovi

3. Popunite tablicu.

TRIDENTSKI KONCIL		
Uzrok	Događaj	Posljedica
– protureformacija – želja za katoličkom obnovom	– Tridentski koncil	– suprotstavljanje protestantizmu – reforme unutar Katoličke crkve

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**
4. Koje su promjene donijele Lutherove teze objavljene u Wittenbergu?

Time je započeo pokret reformacije koji će uzrokovati podjelu u Katoličkoj crkvi, ali i reformu unutar same crkve.

5. Kako su se te promjene odrazile na povijest Njemačke i Europe?

Uzrokovale su burne vjerske sukobe i ratove u Njemačkoj i diljem Europe.

6. Zašto je Tridentski koncil trajao osamnaest godina?

Jer je više puta prekidano.

7. Koje su posljedice Tridentskoga koncila na Katoličku Crkvu?

Na Tridentskom koncilu su stvoreni temelji katoličke obnove.

8. Zašto je bila potrebna katolička obnova?

Da bi Katolička Crkva vratila ugled i vjernike izgubljene u Europi.

POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA

9. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

„Ignacije Lojolski, svetac (pravo ime Íñigo López Oñaz y Loyola, španj. izgovor [lojo'la]), utemeljitelj Družbe Isusove (dvorac Loyola kraj Azpeitije, Španjolska, 1491 – Rim, 31. VII. 1556). Podrijetlom Bask. Stupio 1517. u vojnu službu kraljevskog namjesnika Navarre i vojvode od Nájere. Braneći tvrđavu Pamplonu teško je ranjen 1521. Doživjevši obraćenje (1522) otišao je u benediktinski samostan Montserrat i vitešku odjeću zamijenio hodočasničkom. Zatim se uputio u obližnje mjesto Manresu, gdje je u molitvi i pokori doživio prva mistična iskustva te počeo pisati Duhovne vježbe. Hodočastio 1523. u Svetu zemlju; u Barceloni je 1524. započeo učiti latinsku gramatiku, u Alcalái je 1526. studirao filozofiju. U Alcalái, a potom u Salamanci, bio je zbog svojih vjerskih shvaćanja osumnjičen za herezu, ali ga je inkvizicija nakon saslušanja oslobodila od optužbi. God. 1528. uputio se u Pariz na daljnji studij. Okupio je skupinu mladih ljudi s kojima je položio zavjet čistoće i siromaštva u kapelici sv. Dionizija na Montmartreu. God. 1536. u Veneciji završio studij teologije i zaredio se za svećenika 1537. U Rimu se 1538. stavio na raspolaganje papi Pavlu III., koji je bulom Regimini militantis Ecclesiae 1540. odobrio red Družbe Isusove. Za prvoga generala Družbe Isusove izabran je 1541. Njegovi spisi (Konstitucije – Constitutiones, 1652; Duhovne vježbe – Los ejercicios espirituales, 1548), školsko-odgojne inicijative (Rimski kolegij iz kojega se razvila Gregoriana), pastoralno zauzimanje te osnutak Družbe Isusove imali su odlučujuću ulogu u obnovi Katoličke crkve u XVI. st.”

(<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=26970>)

a) Čime se bavio Ignacio Loyola prije osnutka isusovačkog reda?

Bio je vojnik.

b) Kako je nastao isusovački red?

Papa je izdavanjem bule odobrio red Družbe Isusove.

c) Na koji su način isusovci provodili katoličku obnovu?

Isusovci su se suprotstavljali protestantizmu te su se posvetili misionarskom radu i obrazovanju svećenika.

UMJETNOST OD RENESANSE DO BAROKA

POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

1. Na slijepoj karti uz pomoć povijesnog atlasa:

- a) upišite imena gradova u kojima je nastao humanizam
- b) crvenim strelicama označite smjerove širenja humanističkih ideja.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**
2. Popunite tablicu.

SMAKNUĆE GIORDANA BRUNA		
Uzrok	Povod	Posljedica
Individualni odgovor.	Individualni odgovor.	Individualni odgovor.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**
3. Koja je institucija određivala društveno, kulturno i znanstveno mišljenje u srednjem vijeku?

Crkva.

4. Koju je promjenu donio povratak antičkih (starogrčkih i starorimskih) vrijednosti?

Vraća se važnost čovjeka i ovozemaljskog žiota.

5. Kako te promjene osjećamo u današnjemu suvremenom svijetu? Kako je humanističko poimanje svijeta pokrenulo modernizaciju?

Pojava hunanizma snažno je utjecala na razvoj znanosti, umjetnosti

i književnosti, a time i na modernizaciju tadašnjeg svijeta i društva.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****6. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.**

„Katolička crkva je primjenjivala posebnu vrstu krivičnog postupka radi traženja, dokazivanja, optužbe i osude heretika (krivovjeraca, onih koji su odstupili od učenja katoličke crkve). Takva vrsta krivičnog postupka se zove inkvizicija. Inkvizicija je ujedno crkvena ustavnova za istraživanje ‚heretičke zloće‘ i djeluje na području Zapadne crkve sve do napoleonovskih ratova početkom 19. stoljeća. (...)

(...) Ovaj crkveni sud je utemeljen u 13. stoljeću s ciljem da u Zapadnoj crkvi iskorijeni sva vjerovanja i obrede koji nisu u skladu s kršćanskom vjerom i religioznom praksom crkve. Organizirani progon krivovjeraca u Zapadnoj crkvi počinje objavom odredbe pape Lucija III. 1184. godine. U njoj se određuje da svaki biskup imenuje po jednog svećenika koji će istraživati djelovanje krivovjeraca na svome području (...)

(...) Papa Inocent IV. je 1252. godine dopustio torturu ili nasilno dokazivanje krivnje. Sustav kazni je bio detaljno razrađen. Primjerice, za neke pokajnike koji su odustali od hereze i vratili se u krilo crkve, kazne su bile blage – pokora, javno opozivanje hereze i slično. Na drugoj strani za one optuženike koji su inzistirali na krivovjerju kazne su bile teške. Od doživotnog zatvora do izručivanja optuženika svjetovnoj vlasti koja ih je mogla dati spaliti na lomači. Treba istaknuti da su pape inzistirale da se tortura primjenjuje samo u izuzetnim slučajevima i da se ne smije dovesti u pitanje tjelesni integritet ili optuženikov život (...)

(Hrvoje Petrić, *Novi vijek*)

a) Tko su heretici?

Krivovjernici, oni koji su odstupali od učenja katoličke crkve.

b) Zašto je ustanovljen inkvizicijski sud?

Da iskorijeni sva vjerovanja i obrede koji nisu u skladu s kršćanskom vjerom i religioznom praksom crkve.

c) Kako je bio razrađen sustav kazni za heretike?

Postojale su blage (pokora, javno opozivanje hereze) i teške kazne (doživotni zatvor, spaljivanje na lomači).

d) Kakav je bio odnos papa prema postupcima inkvizitora?

Pape su inzistirali da se tortura primjenjuje samo u izuzetnim slučajevima.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**
7. Na slijepoj karti uz pomoć povijesnog atlasa:

- a) upišite imena gradova u kojima se razvila renesansa
b) crvenim strelicama označite smjerove širenja renesanse.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**
8. Popunite tablicu.

UNIVERZALNI ČOVJEK (<i>HOMO UNIVERSALIS</i>)		
Uzrok	Događaj	Posljedica
– povratak antičkih uzora	– razvoj znanosti i umjetnosti	– čovjek postaje svestran te istražuje i proučava svijet oko sebe

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**
9. Koja se promjena dogodila u umjetnosti s nastankom renesanse?

Umjetnici u svojim dijelima uglavnom prikazuju čovjeka i svijet oko sebe.

10. Kako su povijesna zbivanja utjecala na razvoj renesansnih gradova?

Razvoj građanskog sloja u srednjem vijeku utjecao je na to da su upravo gradovi postali središta renesansnog stila umjetnosti.

11. Kako je pojava univerzalnog čovjeka u renesansi donijela promjene na svakidašnji život Europe?

Čovjek se sve više počinje baviti sobom i svijetom koji ga okružuje.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA**
12. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

„U renesansi je pjevanje bilo važnije od sviranja. Većina skladbi pisana je za zbor bez pratnje – a cappella. Stoga kažemo da je renesansa zlatno razdoblje vokalnog višeglasja. Skladatelji renesanse usavršavali su srednjovjekovno višeglasje slažući zajedno sve veći broj ravnopravnih melodija. Uskladiti zvuk, ponekad i do tridesetak dionica, zahtijevalo je nadahnuće, veliku skladateljsku spretnost i domišljatost. Glazbom su se bavili gotovo svi. Glazbena pismenost, osim za profesionalne glazbenike, bila je obavezna i za svakog obrazovanog čovjeka. Svjetovna je glazba bila popularna u renesansi, a pisali su je profesionalni glazbenici. Vedrog ugođaja, izvodila se na dvorovima i u građanskim kućama. Zbog preciznosti zapisivanja polifonih skladbi vrlo brzo se razvila notacija kojom se točno mogao bilježiti ritam. Slično današnjoj, renesansa notacija trajanje određuje crnim i bijelim notama. Razlika je u obliku nota. Crkvena pak glazba se izvodi tijekom bogoslužja i ima ozbiljan i svečan ugođaj. U crkvenoj glazbi, važnu su ulogu imali Orlando di Lasso i Giovanni Pierluigi da Palestrina. Njihova glazba je pravi primjer crkvene glazbe. Oblici renesansne crkvene glazbe su misa i motet. Motet je višeglasna zborska skladba na latinskom jeziku namijenjena izvođenju u crkvi u vrijeme bogoslužja. Misa je višestavačna skladba na latinskom jeziku koja se izvodi tijekom bogoslužja. G.P. da Palestrina je napisao preko 100 misa, a najpoznatija je posvećena papi Marcellu II.”

a) Što je to *a cappella* pjevanje? Postoji li i danas?

To je izvođenje pjesme bez pratnje glazbala.

Da, postoji.

b) Kako su se u renesansi promijenili notni zapisi?

Razvila se notacija kojom se točno mogao bilježiti ritam.

c) Gdje se izvodila crkvena, a gdje svjetovna glazba? Po čemu su se razlikovale?

Crkvena se glazba izvodila tijekom bogoslužja, a svjetovna u dvorovima

i građanskim kućama. Crkvena ima ozbiljan i svečan, a svjetovna vedar ugođaj.

d) Koji su najvažniji umjetnici crkvene glazbe?

Orlando di Lasso, Giovanni Pierluigi da Palestrina.

e) Što je motet?

Motet je višeglasna zbarska skladba na latinskom jeziku namijenjena izvođenju

u crkvi za vrijeme bogoslužja.

f) Koja je najpoznatija misa?

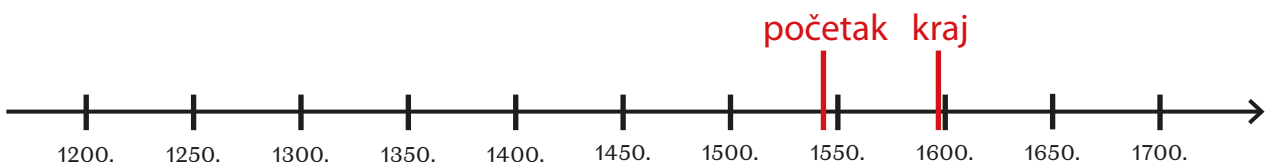
Posvećena papi Marcellu II. (G. P. da Palestrina).

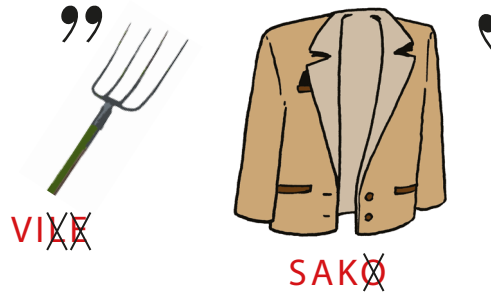
POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

13. Na crti vremena:

Ucrtajte početak i kraj razdoblja renesanse.

14. Ako ispravno riješite rebus, dobit ćete naziv jednog od najvažnijih otkrića u povijesti.

To je VISAK.

POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE

15. Popunite tablicu.

Uzrok	Događaj	Posljedica
– opasnost od Osmanlija	Marko Marulić: <i>Judita</i>	– prvo književno djelo na hrvatskom jeziku – Marulić je nazvan „ocem hrvatske književnosti”.

POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA

16. Koja su obilježja antičke umjetnosti vidljiva i u renesansnoj umjetnosti?

Kipovi i slike prikazuju obične ljude, puno se pažnje pridaje proporcijama

ljudskog tijela, a u graditeljstvu se grade stupovi, lukovi, kupole i drugo.

17. Koja je sličnost Držićevih komedija sa starogrčkima?

Držić u svojim komedijama govori o svakodnevnici te ismijava slabosti

i nedostatke svojih sugrađana.

18. Što je to renesansni kulturni krug?

Označava grupu ljudi koji su povezani sličnim interesima (renesansna

književnost, kulturna umjetnost, graditeljstvo...).

19. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

„Držić, Marin, hrvatski književnik (Dubrovnik, 1508 – Venecija, 2. V. 1567). Nadimak Vidra. Rođen u osiromašenoj plemićkoj obitelji. Školovao se u Dubrovniku i djelovao kao orguljaš u stolnoj crkvi do 1538. kada odlazi na studij u Sienu. Bez sredstava da završi studij filozofije, književnosti i kanonskog prava, vraća se u Dubrovnik vjerojatno prije 1545, kada postaje službenik grofa Christopha Rogendorfa, kojeg će pratiti na putovanjima u Beč i Carigrad. Godine 1550. se zaređuje, a uz to obavlja i posao pisara u solani. Početkom 1560-ih odlazi u Veneciju, gdje postaje nadbiskupski kapelan. U godinama pred smrt u svojim čuvenim urotničkim pismima (1566) traži od toskanskog vojvode Cosima Medicija svrgavanje tadašnje dubrovačke vlasti. Ubrzo nakon toga umire u Veneciji. Njegovo književno djelovanje temelji se na dobrom poznavanju antičkih uzora i talijanske renesansne literature te, u manjoj mjeri, domaće književnosti. Isprva se javlja zbirkom uobičajenih petrarkističkih stihova (Pjesni ljuvene), koja će uz dramske tekstove u stihu (Tirena; Venera i Adon; Novela od Stanca) činiti sadržaj njegovih za života jedinih tiskanih knjiga (Mleci, 1551). Kroz desetak godina njegova posljednjeg boravka u Dubrovniku napisao je 12 kazališnih djela od kojih su, uz cjelovita tri tiskana teksta i Hekubu, neki poznati samo po naslovu (Pomet), a mnogi su nepotpuni (Dundo Maroje; Skup; Mande; Arkulin; Grižula) ili dostupni samo u fragmentima (Džuho Krpeta; Pjerin). U pastirskim igrama Tirena (1549), Venera i Adon i Grižula (1556), Držić miješa fantastičke, mitološke i realističke elemente, rustikalnu lakrdiju i idilični ugođaj, ne propuštajući priliku narugati se onodobnim dubrovačkim prilikama. Važno mjesto u njegovu opusu ima i scenska farsa Novela od Stanca (1550), no najboljim ostvarenjem, popularnim sve do danas, smatra se komedija Dundo Maroje. U njoj je stvorio čitavu galeriju likova obdarenih vlastitim govorom koji svojim karakterom i situacijama u koje upadaju pojačavaju brojne komične scene. Kroz dinamičnu i duhovitu radnju prikazao je, s mnogo satiričkog naboja, onodobne dubrovačke društvene navike, kao i neke karakteristike renesansnog života. Izdvaja se i eruditska komedija Skup, po uzoru na Plauta, na temu škrtosti, kao i prerada Euripidove tragedije Hekuba, koju obrađuje prema Dolceovu talijanskom prijevodu. Oba djela sadrže kritiku kako na račun viših dubrovačkih slojeva tako i dubrovačke vlasti, a ujedno potvrđuju političku notu kao važnu karakteristiku cjelokupnog Držićeva teatra. Njegovo djelo po kvaliteti ne zaostaje za najboljim ostvarenjima europske renesansne drame te predstavlja sam vrh hrvatskog dramskog stvaralaštva.”

(<http://proleksis.lzmk.hr/18597/>)

a) Gdje je živio i školovao se Marin Držić?

Živio je u Dubrovniku i Veneciji, a školovao se u Dubrovniku i Sieni.

b) Kako je Marin Držić počeo književno djelovati?

Njegovo književno djelovanje temelji se na dobrom poznavanju antičkih uzora i talijanske renesansne literature.

c) Koje su poznate Držićeve komedije?

Dundo Maroje, Skup, Pomet.

d) Koju je antičku tragediju preradio?

Tragediju Hekuba.

e) Gdje je umro Marin Držić?

U Veneciji.

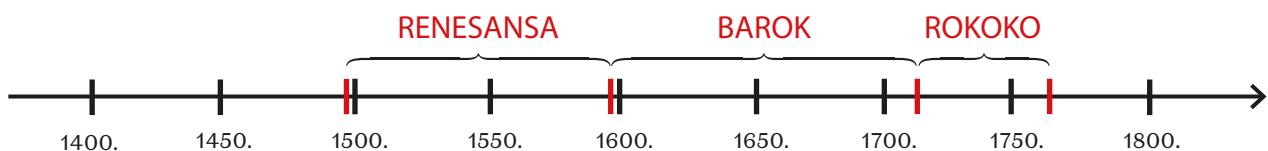
POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR

20. Na crti vremena označite:

a) razdoblje renesanse

b) razdoblje baroka

c) razdoblje rokokoa.

**POVIJESNI KONCEPT
UZROCI I POSLJEDICE**
21. Popunite tablicu.

POJAVA BAROKA		
Uzrok	Događaj	Posljedica
– otpor protestantizmu i njegovoj skromnosti	– Isusovci utječu na razvoj novog umjetnočkog stila – baroka	– gradnja veličanstvenih, raskošnih i bogatih crkava te građanskih i velikaških palača i dvoraca

22. Kako je barok promijenio poimanje znanosti i umjetnosti u Europi?

Individualni odgovor.

23. Kako je barok završio na američkom kontinentu?

Preko Isusovaca koji su tamo, šireći kršćanstvo, gradili crkve i samostane u baroknim stilu.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**
24. Koje se barokne posljedice vide u današnjem Rimu?

Pape tog razdoblja željeli su Rim pretvoriti u najljepši grad kršćanskog svijeta, a mnoge barokne zgrade očuvane su u Rimu do danas.

25. Zašto se Rim naziva Vječni Grad?

Individualni odgovor.

26. Koji su primjeri baroknog graditeljstva u Hrvatskoj i kako se danas upotrebljavaju?

Mnoge utvrde i vojarne, a danas se upotrebljavaju kao objekti koji privlače mnoge turiste.

**POVIJESNI KONCEPT
RAD S POVIJESNIM IZVORIMA****27. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.**

„(...) U vrijeme njegove smrti, 30. svibnja 1640. u Antwerpenu, Španjolskoj Nizozemskoj (danas Belgiji), Rubens je bio jedan od najslavnijih umjetnika u Europi. Imao je osmero djece. U radu je imao i mnoge studijske asistente, od kojih su neki, osobito Anthony van Dyck, imali uspješne umjetničke karijere.

Rubensova vještina uređivanja složenih skupina likova u kompoziciju, njegova sposobnost rada u velikom opsegu, lakoća prikazivanja različitih subjekata i njegova osobna rječitost i šarm pridonijeli su njegovu uspjehu. Njegov stil spojio je renesansnu idealizaciju ljudskog oblika s bujnim kistom, dinamičnim pozama i živahnim osjećajem za realizam. Njegova naklonost prema prikazivanju bunih ženskih tijela, uvela je u umjetnost pojam *Rubenesque* (rubensovski’).

Mnogi su umjetnici bili Rubensovi obožavatelji, od Rembrandta do Thomasa Gainsborougha i Eugènea Delacroixa.”

(<https://www.biography.com/people/peter-paul-rubens-9466127>)

a) Gdje se danas nalazi grad u kojem je umro Rubens?

U Belgiji.

b) Na koje je umjetnike utjecao Rubens?

Na Rembrandta, Thomasa Gainsborougha i Eugènea Delacroixa.

**POVIJESNI KONCEPT
VRIJEME I PROSTOR**

28. Na slijepoj karti uz pomoć udžbenika i povijesnog atlasa označite: **Individualni odgovor.**

- a) dijelove Europe pod osmanlijskom vlašću
- b) mjesta utjecaja osmanlijske umjetnosti.

**POVIJESNI KONCEPT
KONTINUITET I PROMJENA**

29. Objasnite pojam orijentalna kultura.

Orijentalna kultura nastala je miješanjem islamske kulture s bizantskom, mezopotamskom i drevnim istočnjačkim kulturama.

30. Iz kojih je kultura potekla orijentalna kultura?

Iz bizantske, mezopotamske i drevnih istočnjačkih kultura.

POVIJESNI KONCEPT RAD S POVIJESNIM IZVORIMA

31. Pročitajte tekst i odgovorite na pitanja.

„Evlija Čelebi (tur. Evliya Çelebi), osmanski putopisac i diplomat (Istanbul, 25. III. 1611 – Istanbul, oko 1682). Studirao teologiju, 1636. stupio u službu sultana Murata IV. Iste godine sudjelovao je u ratu protiv Perzije. U službi svojega rođaka Mekel-Ahmed-paše, koji je zauzimao visoke položaje, više od 40 godina putovao Osmanskim Carstvom i upoznao mnoge zemlje i gradove. Rezultate putovanja objavio je u djelu Putopis (Seyahatnama) u 10 knjiga u kojem opisuje vlastite doživljaje, iznosi anegdote i priče, ali daje i jedinstvena svjedočanstva za kulturnu povijest. U tom zanimljivom djelu opisao je bosanske i hrvatske krajeve kroz koje je proputovao. Prigodom 400. obljetnice njegova rođenja, UNESCO je 2011. proglasio godinom Evlije Čelebija.”

(<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18718>)

a) Kako je Evlija Čelebi iskoristio svoje putovanje po dijelovima Hrvatske i Bosne i Hercegovine?

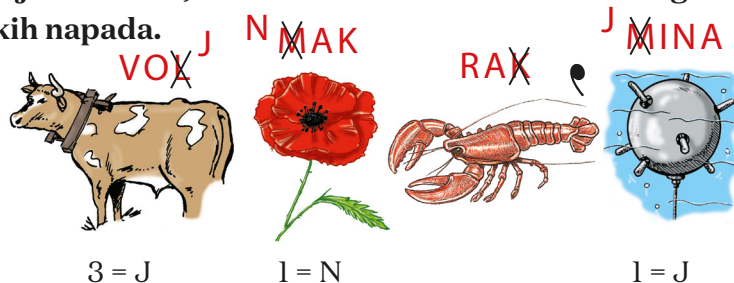
Iskoristio ga je za objavu djela Putopis.

b) Zašto nam je bitna i orijentalna putopisna književnost u objašnjenju povijesnih događaja ranoga novog vijeka?

Jer pomoću tih zapisa možemo stvoriti potpuniju sliku o događajima iz tog

razdoblja.

32. Ako pravilno riješite rebus, dobit ćete naziv sustava utvrda organiziranog radi obrane od osmanlijskih napada.

To je VOJNA KRAJINA.

Sadržaj

Srednji vijek **4**

Doba velikih migracija i ranosrednjovjekovna Europa.....	5
Srednjovjekovno društvo – seljak, plemić i građanin.....	8
Gospodarstvo i tehnološki napredak u srednjem vijeku	14
Franci, Arapi, Bizantsko Carstvo i Mletačka Republika.....	16
Crkva i pismenost u srednjem vijeku	31
Hrvatska u ranome srednjem vijeku	38
Hrvatska u razvijenome i kasnome srednjem vijeku	48
Križarski ratovi i njihove posljedice	56
Razvoj srednjovjekovnih gradova	61
Umjetnost od predromanike do gotike	65

Rani novi vijek **74**

Gospodarske posljedice velikih geografskih otkrića.....	75
Gospodarstvo i tehnološke promjene u ranome novom vijeku.....	86
Razvoj gradova u ranome novom vijeku.....	90
Europske monarhije.....	96
Uspon Osmanskog Carstva	101
Učinak širenja Osmanlija i njihov utjecaj na Hrvatsku i Europu.....	108
Reformacija i katolička obnova.....	119
Umjetnost od renesanse do baroka	122

Grafičko-likovna urednica

Romana Župančić

Lektorica

Anđa Matić

Korektorica

Božena Pavičić

Grafička priprema

Grafičko-likovna redakcija Školske knjige

Tisak

Grafički zavod Hrvatske, d. o. o., Zagreb

Tiskanje dovršeno u travnju 2021.